

Oppimisen alueet ympäristökasvatuksessa

**Kestävän kehityksen kasvatus 3–4-vuotiaiden varhaiskasvatus-
ryhmässä**

LAB-ammattikorkeakoulu
Sosionomi (AMK), Sosiaali- ja terveysala
2021
Milja Heikkilä
Maiju Luumi

Tiivistelmä

Tekijä(t) Heikkilä, Milja Luumi, Maiju	Julkaisun laji Opinnäytetyö, AMK Sivumäärä 51 + 14	Valmistumisaika 2021
Työn nimi Oppimisen alueet ympäristökasvatuksessa Kestävän kehityksen kasvatusta 3–4-vuotiaiden varhaiskasvatusryhmässä		
Tutkinto Sosionomi (AMK)		
Toimeksiantajan nimi, titteli ja organisaatio Lahden varhaiskasvatuspalvelut, Kanervan päiväkoti		
Tiivistelmä <p>Opinnäytetyön tarkoituksena oli tuottaa laadullisen tutkimuksen keinoin kyselyhaastattelulla tietoa Kanervan päiväkodin henkilöstölle sekä Lahden varhaiskasvatuspalveluille Salpausselkä Geopark -päiväkodin toiminnan nivoutumisesta Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden oppimisen alueisiin 3–4-vuotiaiden lasten ryhmässä. Opinnäytetyön tavoite oli selvittää, kuinka Kanervan päiväkodin kestävän kehityksen arvojen mukainen ympäristökasvatusta näyttäytyy Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden oppimisen alueissa varhaiskasvatushenkilöstölle. Tutkimuskysymys opinnäytetyössä oli: Kuinka Kanervan päiväkodin kestävän kehityksen arvojen mukainen ympäristökasvatusta osana Salpausselkä Geopark -päiväkotitoimintaa toteutuu 3–4-vuotiaiden lasten ryhmän toiminnassa Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden oppimisen alueissa.</p> <p>Opinnäytetyön teoriaosuudessa tarkasteltiin varhaiskasvatusta ja Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden oppimisen alueita, havainnointia sekä 3–4-vuotiaan lapsen kehitystä. Kestävää elämäntapaa varhaiskasvatuksessa käsiteltiin kestävän kehityksen ja ympäristökasvatuksen näkökulmista.</p> <p>Tutkimusmenetelmänä opinnäytetyössä toimi kyselylomakkeella suoritettu kyselyhaastattelu, joka luotiin Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden oppimisen alueiden pohjalta. Analyysimenetelmänä opinnäytetyössä käytettiin lähilukua, jonka avulla selvisi, että Kanervan päiväkodin 3–4-vuotiaiden lasten ryhmässä kestävän kehityksen arvojen mukainen ympäristökasvatusta nivoutuu kaikkiin Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden oppimisen alueisiin. Tietoa voidaan pitää tärkeänä varhaiskasvatushenkilöstön toiminnan suunnittelun, arvioinnin ja kehittämisen näkökulmasta.</p>		
Asiasanat varhaiskasvatusta, oppimisen alueet, ympäristökasvatusta, kestävä kehitys, Geopark, havainnointi		

Abstract

Author(s)	Type of Publication	Published
Heikkilä, Milja	Thesis, UAS	2021
Luumi, Maiju	Number of Pages	
	51 + 14	
Title of Publication		
The Areas of Learning in Environmental Education		
Education of Sustainable Development in a Day Care Group with 3–4-year-old children		
Name of Degree		
Bachelor of Social Services		
Name, title and organization of the client		
Early childhood education of city of Lahti, daycare center Kanerva		
Abstract		
<p>The purpose of the thesis is to produce information via qualitative research for early childhood education of city of Lahti and day care center Kanerva. The produced information aimed to explain how Salpausselkä Geopark day care center activity and the areas of learning in the National Core Curriculum (NCC) for Early Childhood Education and Care (ECEC) work together in a day care group with 3–4-year-old children. The objective of the thesis was to investigate how environmental education, based on the values of sustainable development of day care center Kanerva, manifests in the areas of learning in NCC for early childhood education staff. The research question in the thesis was: Based on the values of sustainable development of day care center Kanerva as part of the Salpausselkä Geopark day care center activity, how is the environmental education fulfilled in the activity of a day care group with 3–4-year-old children from the perspective of the areas of learning in the NCC.</p> <p>The theory section examines early childhood education and the areas of learning in the NCC, observation as a method and the development of a 3–4-year-old-child. Sustainable lifestyle is covered from the perspective of sustainable development and environmental education.</p> <p>Research method of the thesis was a survey interview, which was executed in the form of a questionnaire, based on the areas of learning in the NCC. The method of analysis was close reading. The results indicate that the areas of learning and environmental education based on the values of sustainable development are interwoven in a group of 3–4-year-old children. The information gathered can be considered important from the point of view of the childhood education staff when planning, evaluating and developing activities.</p>		
Keywords		
early childhood education, the areas of learning, environmental education, sustainable development, Geopark, observation		

Sisällys

1	Johdanto	1
2	Varhaiskasvatus	3
2.1	Varhaiskasvatuksen yleiset tavoitteet.....	3
2.2	Oppimisen alueet	4
2.3	Havainnointi varhaiskasvatuksessa.....	9
2.4	3–4-vuotias lapsi	11
3	Kestävä elämäntapa varhaiskasvatuksessa	13
3.1	Kestävä kehitys	13
3.2	Ympäristökasvatus	14
3.3	Lahti ympäristökaupunkina.....	16
3.4	Salpausselkä Geopark	17
4	Opinnäytetyön tarkoitus, tavoite ja tutkimuskysymys	19
5	Toimeksiantajan esittely.....	20
5.1	Kanervan päiväkoti.....	20
5.2	Lahden kaupungin varhaiskasvatussuunnitelma.....	23
6	Aineiston keruu- ja analyysimenetelmät.....	25
6.1	Laadullinen tutkimus.....	25
6.2	Kyselyhaastattelu	26
6.3	Analyysi lähilukuna.....	28
6.4	Eettisyys ja luotettavuus.....	30
7	Tulokset	34
8	Pohdinta.....	42
8.1	Johtopäätökset.....	42
8.2	Opinnäytetyön luotettavuus ja eettisyys	44
8.3	Jatkotutkimusideat.....	46
	Lähteet	47

Liitteet

Liite 1. Saatekirje

Liite 2. Kyselylomake

Liite 3. Tutkimuslupa

Liite 4. Padlet-työskentely

1 Johdanto

Varhaiskasvatus Suomessa perustuu kansallisiin Varhaiskasvatussuunnitelman perusteisiin. Ympäristön merkitys varhaiskasvatuksessa ja varhaiskasvatuksen merkitys lapsen arvopohjan luojana ovat tärkeitä. Kyseisiä arvoja ovat itseä, toisia ja ympäristöä kohtaan oikein toimiminen. Ympäristön pedagoginen merkitys tuodaan esille lapsilähtöisen toiminnan takaajana, mikä näkyy varhaiskasvatuksessa ympäristön muokkaamisena oppimista edistäväksi ja lasten oppimisympäristöjen rikastamisena. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa korostetaan lasten laaja-alaisen oppimisen kehittymistä muuttuvassa ympäristössä ja yhteiskunnassa. Varhaiskasvatuksen pedagogisen suunnittelun, toiminnan, arvioinnin ja kehittämisen yhtenä kulmakivenä ovat oppimisen alueet. (OPH 2018, 24, 40–49.)

Monipuoliset ja toisistaan eroavat toimintaympäristöt ovat tärkeitä päiväkotien arjessa. Päiväkoti-ikäisten lasten aistit, motoriikka ja mielikuvitus kehittyvät eri tavalla luonnontilaisessa ympäristössä kuin rakennetussa. Luonnontilassa oleva ympäristö haastaa lasten kekseliäisyyttä sekä luovuutta ja antaa monia vaihtoehtoja leikkien suhteen. Metsässä ei välttämättä käytetä leluja, vaan tutustutaan luonnon leikkivälineisiin kuten veden virtaukseen, keppeihin ja kiviin sekä tehdään mutakakkuja. (Parikka-Nihti & Suomela 2014, 26.)

Opinnäytetyön toimeksiantajana toimii Lahdessa sijaitseva Kanervan päiväkoti, joka on Salpausselkä Geopark -päiväkoti sekä Vihreä lippu -päiväkoti. Kanervan päiväkodin arkea ohjaa ympäristöystävällinen ajattelu, ja päiväkodin arvoihin kuuluu muun muassa kestävän kehityksen edistäminen. (Lahti 2020a.)

Opinnäytetyön tarkoituksena on tuottaa laadullisen tutkimuksen keinoin kyselyhaastattelulla tietoa Kanervan päiväkodin henkilöstölle sekä Lahden varhaiskasvatuspalveluille Salpausselkä Geopark -päiväkodin toiminnan nivoutumisesta Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden oppimisen alueisiin (OPH 2018, 40–47) 3–4-vuotiaiden lasten ryhmässä varhaiskasvatuksessa. Opinnäytetyön tavoite on selvittää, kuinka Kanervan päiväkodin kestävän kehityksen arvojen mukainen ympäristökasvatus näyttäytyy Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden oppimisen alueissa varhaiskasvatushenkilöstölle.

Tutkimuskysymys opinnäytetyössä on: Kuinka Kanervan päiväkodin kestävän kehityksen arvojen mukainen ympäristökasvatus osana Salpausselkä Geopark -päiväkotitoimintaa toteutuu 3–4-vuotiaiden lasten ryhmän toiminnassa Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden oppimisen alueissa.

2 Varhaiskasvatus

2.1 Varhaiskasvatuksen yleiset tavoitteet

Varhaiskasvatuksen tehtävänä on Suomessa olla yhteiskunnallinen palvelu, joka edistää lasten kokonaisvaltaista kasvua, kehitystä ja oppimista. Yhteistyö lasten huoltajien kanssa on tärkeässä asemassa. Lasten tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden edistäminen sekä syrjäytymisen ehkäiseminen ovat varhaiskasvatuksen keskeisiä tavoitteita. Lasten osallisuus ja aktiivinen toimijuus yhteiskunnassa vahvistuu varhaiskasvatuksessa opittujen tietojen ja taitojen avulla. Varhaiskasvatus myös tukee huoltajia kasvatustyössä ja mahdollistaa huoltajien työelämään osallistumisen tai opiskelun. Kunnat ovat velvollisia järjestämään varhaiskasvatusta kunnan asukkaiden tarpeiden mukaisesti. (OPH 2018, 14.)

Varhaiskasvatuksen tarkoituksena on tukea lapsen ikätasoista kehitystä ja oppimista huomioiden jokaisen lapsen yksilöllisyyden. Varhaiskasvatuksessa työskentelevien henkilöiden on huomioitava lapsuuden merkitys sekä omattava tietoa lapsen kasvusta ja kehityksestä, jotta he kykenevät toimimaan näitä edistävästi. Henkilöstön johdonmukaisella toiminnalla on myös suuri merkitys lapsen toiminnan ohjautumiselle sekä itseohjautuvuuden kehittymiselle. (OPH 2018, 19–21.)

Värrin (2018, 119) mukaan kasvatuksen tärkeimpiä tehtäviä on lapsen tutustuttaminen oikeudenmukaisuuteen, rakkauteen sekä elämän kunnioitukseen arvoina ja periaatteina. Varhaiskasvatuksella on vahva rooli ajatusten ja asenteiden muokkaamisessa ympäristöön liittyen. Kasvatuksen erityisyyttä puolustamalla kasvattajilla on mahdollisuus hiljalleen irrottaa ihanteet ja päämäärät tuotemaailman sosialisatiosta. Varhaiskasvattajilla ja varhaiskasvatuksella on avainasema tässä ihanteiden ja päämäärien siirtämisessä ympäristöystävällisempään suuntaan.

Värrin (2018, 12–30) mukaan moderni pedagogiikka on kehittämiskeskeistä, toiminnan edistämiseen pyrkivää sekä ajoittain kriittistä entisiä toimintamalleja kohtaan. Tämä kriittisyys luo ristiriidan koskien sosiaalistumista ja yksilöllistymistä. Kasvattajille tämä ristiriita luo haasteita, sillä samalla kun lapsen yksilöllisyyttä pyritään tukemaan ja lapsen päätöksentekokykyä vahvistamaan, on kasvattajilla tehtävänä pyrkiä muokkaamaan lapsesta, lapsen kehitysvaihe huomioiden, yhteiskuntaa ymmärtävä ja kulttuuriin tottunut normit käsittävä yksilö.

2.2 Oppimisen alueet

Varhaiskasvatuksen pedagogisen toiminnan suunnittelu, toteuttaminen, arviointi ja kehittäminen nivoutuu pedagogisen toiminnan viitekehykseen (Kuvio 1). Varhaiskasvatussuunnitelmia laadittaessa oppimisen alueet luovat pedagogisen pohjan toiminnan suunnittelulle, toteuttamiselle, arvioimiselle ja kehittämiselle. Oppimisen alueet eivät ole toisistaan erillisiä. Laaja-alainen osaaminen nivoutuu kaikkiin teemoihin. Oppimisen alueita käsitellään varhaiskasvatuksessa lasten mielenkiinnon kohteiden, kysymysten ja havaintojen pohjalta. (OPH 2018, 86.)

Kuvio 1. Varhaiskasvatuksen pedagogisen toiminnan viitekehys (ePerusteet 2021b)

Varhaiskasvatuksen pedagoginen toiminta on kokonaisvaltaista lasten oppimista, hyvinvointia ja laaja-alaista osaamista edistävää, tavoitteellista ja suunnitelmallista, ja tapahtuu vuorovaikutuksessa ja yhteisessä toiminnassa. Perustan toiminnalle

luovat varhaiskasvatushenkilöstön oppimiskäsitys, toimintakulttuuri ja monipuoliset oppimisympäristöt sekä yhteistyö ja työtavat. Toiminnan suunnittelun lähtökohtana ovat lasten mielenkiinnon kohteet ja kasvuympäristön merkitykselliset asiat. (OPH 2018, 36–38.)

Kielten rikas maailma

Lapsi tuo puheen avulla ilmi minäänsä ja yksilöllisyytään tullakseen ymmärretyksi. Ympäristö on merkittävä vaikuttaja lapsen kielelliseen kehitykseen, sillä lapsen oppiminen tapahtuu vuorovaikutuksen kautta arjen tilanteissa. (Karjalainen, Lindroos, Matero, & Simola 2020, 21.) Kielten rikas maailma -oppimisen alue keskittyy kielellisten taitojen ja valmiuksien vahvistamiseen sekä kielellisten identiteettien kehittämiseen. Lasten kiinnostusta kieliin, teksteihin ja kulttuureihin kannustetaan. Kielen kehitys liittyy olennaisesti lasten monilukutaidon kehittämiseen sekä kulttuuriseen osaamiseen ja vuorovaikutukseen. Lasten mahdollisuus osallisuuteen, vaikuttamiseen ja toimijuuteen vahvistuvat kielellisten taitojen myötä. Rikkaiden ja vaihtelevien tekstien, lastenkirjallisuuden ja tarinoiden avulla tutustutetaan lapsia myös visuaaliin, audiivisiin ja audiovisuaaliin viesteihin ja teksteihin. (OPH 2018, 40.)

Kieli on sekä oppimisen kohde että vuorovaikutuksen väline ja väylä itseilmaisuun ja tiedonhankintaan. Lapset kasvavat erilaisissa kieliympäristöissä ja voivat omaksumaan useita kieliä samaan aikaan. Lapsen kielelliset identiteetit jaotellaan vuorovaikutustaitoihin, kielen ymmärtämisen taitoihin, puheen tuottamisen taitoihin, kielen käyttötaitoihin, kielelliseen muistiin ja sanavarantoon sekä kielitietoisuuteen. Vuorovaikutustaitojen kehittämiseen liittyvät lasten kuulluksi tuleminen kokemukset ja aloitteisiin vastaaminen. Lapsia kannustetaan kommunikoimaan toistensa ja kasvattajien kanssa, jolloin lasten kielelliset taidot kehittyvät mallintamisen avulla. Varhaiskasvatustyöympäristön toiminnan sanallistaminen ja keskusteleminen kehittävät lasten sanavarantoa sekä puheen tuottamisen taitoa, joka auttaa lapsia oppimaan puhutun kielen käyttöä ja ymmärrystä. Kielellä leikkiminen ja kiireettömyys ovat tervettä toimia kielen kehityksessä. Kielen käyttötaitojen ohjaus kehittää lapsen tilanetietoista kielenkäyttöä sekä luo alustaa kirjoittamisen ja lukemisen opettelulle. (OPH 2018, 40–41.) Lapselle ääneen lukemalla edesautetaan lapsen onnistuneen ryhmätoiminnan ja itsevarmuuden kehittymistä sekä edistetään lapsen lukemisharrastusta (Karjalainen ym. 2020, 22).

Ilmaisun monet muodot

Ilmaisun monet muodot -oppimisen alue tukee lasten musiikillisen, kuvallisen, sanallisen ja kehollisen ilmaisun kehittymistä. Samalla lapset tutustuvat taiteenaloihin ja kulttuuriperintöön. Lapset ovat ilmaisussaan kokonaisvaltaisia ja yhdistelevät eri ilmaisun muotoja luovasti, mikä yhdistettynä taiteelliseen kokemiseen kehittää lasten oppimisedellytyksiä, sosiaalisia taitoja, myönteistä minäkuvaa sekä valmiuksia ymmärtää ja jäsentää ympäröivää maailmaa. Eettisen ajattelun kehittyessä lapset kehittävät kykyään esimerkiksi ymmärtää kulttuurin arvo ja merkitys. Ilmaisussa korostuvat kokeileminen ja lasten yksilölliset tavat ilmaista itseään rauhassa. (OPH 2018, 42–43.)

Musiikillisen ilmaisun mahdollistaminen tuottaa lapsille kokemuksia musiikista ja vahvistaa lasten suhdetta ja kiinnostusta musiikkiin. Lapsia kannustetaan ääninympäristön havainnointiin sekä elämykselliseen kuuntelemiseen leikillisyyden kautta. Soittimien kokeileminen, laulaminen, loruilminen, musiikin kuunteleminen ja tanssiminen mahdollistaa lapsille kokemuksia perussykkeestä, rytmeistä ja kehollisuudesta. Lasten valmiudet hahmottaa musiikkia kehittyvät musiikin tuottamien mielikuvien, ajatusten ja tunteiden avulla. (OPH 2018, 43; Karjalainen ym. 2020, 62–63.)

Kuvallinen ilmaisu kehittää lasten suhdetta kuvataiteeseen ja visuaaliseen kulttuuriin. Kuvien tekeminen ja esteettiset elämykset harjoittavat kuvallista ajattelua, havainnointia ja tulkintaa. Kuvien tekemistä harjoitellaan ja materiaaleihin tutustutaan eri tavoin kuten maalaamalla ja rakentamalla. Luonnon ympäristöä ja arkkitehtuuria havainnoimalla lapset pääsevät pohtimaan ajatuksiaan visuaalisista viesteistä. Eri materiaaleihin, muotoihin ja väreihin sekä tunteisiin perehtymällä lapset kehittävät suunnittelutaitoaan sekä ongelmanratkaisukykyään. (OPH 2018, 43–44.)

Sanalliseen ja keholliseen ilmaisuun rohkaistaan draaman, tanssin ja leikin avulla. Lapsille mahdollistetaan kokemuksia monipuoliseen kielelliseen sekä keholliseen kokemiseen, ilmaisuun ja viestintään. Lasten mielikuvitusta hyödynnetään yhdessä lasten kanssa sekä spontaanissa että suunnitellussa prosessissa. Ideoita saadaan lasten kirjallisuudesta, sanataiteesta, teatterista, tanssista ja sirkuksesta. (OPH 2018, 44.)

Minä ja meidän yhteisömme

Minä ja meidän yhteisömme -oppimisen alue käsittelee varhaiskasvatuksen tehtävää kehittää lasten valmiuksia ymmärtää laajentuvan elinpiirinsä monimuotoisuutta ja siinä toimimista. Satujen, musiikin, kuvataiteen, leikin, draaman, mediasisältöjen, tapahtumien ja vierailuiden monipuolista hyödyntämistä käytetään apuna lähiyhteisön tutustumisessa. (OPH 2018, 44.)

Eettinen ajattelu kehittyy pohtimalla eri tilanteissa esiintyviä kysymyksiä, jotka kumpuavat lasten arjesta. Pohtimalla oikeaa ja väärää, oikeudenmukaisuutta ja ystävyyttä sekä tunteita harjoitetaan eettistä ajattelua turvallisessa ympäristössä. Katso-muskasvatus nivoutuu tutustumiseen yhdessä lapsiryhmän uskontoihin ja katso-muksiin ja edistää keskinäisen kunnioituksen kehittymistä sekä ymmärrystä erilaisista katsomuksista. Samalla tuetaan lasten katsomusidentiteetin ja kulttuurisen identiteetin kehittymistä. Erilaisiin perinteisiin tutustutaan päivittäisissä arkisissa tilanteissa sekä perinteisinä juhlapäivinä. (OPH 2018, 44; Värrä 2018, 119.)

Lähiympäristön menneisyyden, nykyisyyden ja tulevaisuuden pohtiminen suuntaa lasten ajatuksia omaan historiaan ja hyvän tulevaisuuden rakentamiseen. Lapsilähtöinen menneisyyden tapahtumiin eläytyminen herättelee pohtimaan kulttuuriperintöä, ja myös nykyhetken tutkimisessa lapsilähtöisyys on tärkeää. Samalla tarkastellaan lähiyhteisön moninaisuutta ja ihmisten samanarvoisuutta suhteessa toisiinsa. Tulevaisuuden tarkastelussa olennaisessa asemassa on hyvän tulevaisuuden rakentamiseen liittyvä pohdinta, jota voidaan toteuttaa mielikuvituksen ja leikkien kautta. (OPH 2018, 45.)

Mediakasvatus tukee lasten mahdollisuuksia aktiiviseen toimijuuteen ja itseilmaisuu- suun yhteisössään. Eri medioihin tutustuminen, ja median tuottaminen leikinomaisesti itse, harjoittaa kehittyvää lähde- ja mediakriittisyyttä. Samalla pohditaan mediasisältöjen todenmukaisuutta. Vastuullista mediankäyttöä harjoitellaan esimerkiksi leikeissä. (OPH 2018, 45–46.)

Tutkin ja toimin ympäristössäni

Tutkin ja toimin ympäristössäni -oppimisen alue kehittää lasten valmiuksia havainnoida, jäsentää ja ymmärtää ympäristöään sekä luonnossa että rakennetussa ympäristössä. Omat kokemukset ja havainnot auttavat ymmärtämään syy- ja seuraus- suhteita ja kehittävät ajattelua ja oppimista. (OPH 2018, 46.)

Matemaattisen ajattelun kehittäminen tapahtuu oivalluksissa ja esimerkiksi huomion kiinnittämisessä muotoihin, määriin ja muutoksiin lähiympäristössä. Luokittelu, vertailu ja asettelu kehittävät ongelmanratkaisutaitoja sekä innostavat etsimään ratkaisuja. Lukukäsitettä harjoitellaan havainnoimalla lukuja ja lukumääriä ympäristössä. Varhaiskasvatuksessa alkanut matemaattisen ajattelun kehittäminen on tärkeää lapsen myöhemmälle kehitykselle, esimerkiksi kouluikäisenä tarvittavien matemaattisten taitojen kehittymiselle. Varhaiskasvatuksen leikillisyyden kautta harjoitellaan esimerkiksi mittaamista ja sijainti- ja suhderekäsitettä sekä tilan ja tason hahmottamista liikunnan kautta. Erilaisten kappaleiden ja muotojen tutkiminen, rakentelu ja aikakäsitteiden hahmottaminen kehittävät lasten matemaattisia taitoja. (OPH 2018, 46; Karjalainen ym. 2020, 20.)

Ympäristökasvatus on lasten luontosuhteen vahvistamista sekä oppimista vastuulliseen toimintaan ja kestävän elämäntavan oppimiseen ympäristössä. Varhaiskasvatuksessa opitaan ympäristössä ja ympäristöstä sekä toimitaan ympäristön puolesta lähiluontoa ja rakennettua ympäristöä hyödyntäen. Myönteiset kokemukset luonnossa antavat lapselle nautintoa, jolloin suhde ympäristöön vahvistuu. Luonnon ilmiöiden, kasvien ja eläinten tarkkailu vahvistaa lasten tuntemusta luonnosta. Luonnon kunnioittamiseen ohjataan ja kestävän elämäntavan omaksumista edistetään esimerkiksi harjoittelemalla kohtuullisuutta, vastuullisuutta, energian säästämistä ja jätteiden vähentämistä. (OPH 2018, 46–47.)

Teknologiakasvatus kannustaa lapsia tutkivaan ja kokeilevaan työskentelyyn. Ympäristön teknologiaratkaisuiden tutkiminen varhaiskasvatushenkilöstön kanssa opettaa laitteiden ja koneiden turvalliseen käyttöön. Teknologisia laitteita rakennetaan leikinomaisesti itse ja hyödynnetään lasten mielikuvitusta pulmien ratkaisemisessa. Lapset oppivat onnistumisen avulla ymmärtämään teknologian ja ihmisen suhdetta toisiinsa. (OPH 2018, 47.)

Kasvan, liikun ja kehityn

Kasvan, liikun ja kehityn -oppimisen alue keskittyy luomaan pohjaa lasten terveydelle ja hyvinvoinnille sekä fyysiselle aktiivisuudelle, mikä kehittää lasten itsestä huolehtimisen taitoja. Lapsia innostetaan liikkumaan aktiivisesti ja monipuolisesti, yksin ja ryhmässä, sekä kokemaan liikunnan iloa ulkona eri vuodenaikoina sisäliikunnan lisäksi. (OPH 2018, 47–48.) Liikuntakasvatus on säännöllistä, monipuolista

ja tavoitteellista sekä lapsilähtöistä, jotta voidaan luoda pohja riittävälle fyysiselle aktiivisuudelle luontevana osana lapsen päivää. Liikuntakasvatus kehittää kehon-
tuntemusta ja kehonhallintaa sekä motorisia perustaitoja ja eri aistien kautta havain-
nointia. Apuna käytetään liikuntaleikkejä, pihaleikkejä ja eri vuodenaikojen mahdol-
lisuuksia. (OPH 2018, 47–48; Karjalainen ym. 2020, 18.)

Ruokakasvatuksella edistetään myönteistä suhtautumista ruokaan ja syömiseen
sekä terveellisiin ruokailutottumuksiin. Omatoimisuus ruokailussa ja riittävä syömi-
nen tapahtuu kiireettömissä ruokailuhetkissä yhdessä. Ruuasta keskustellaan ja sii-
hen tutustutaan eri aistein. (OPH 2018, 48.)

Terveyteen ja turvallisuuteen liittyvät asiat lisäävät lasten valmiuksia itsestä huoleh-
timiseen ja henkilökohtaiseen hygieniaan. Liikkumisen, levon ja ihmissuhteiden
merkitystä korostetaan. Turvallisuuteen liittyviä asioita kuten liikkumista lähiliiken-
teessä ja turvallisen liikkumisen sääntöjä harjoitellaan arkisissa tilanteissa. Samalla
tuetaan lasten turvallisuuden tunnetta, valmiuksia pyytää apua ja toimia turvallisesti
erilaisissa tilanteissa ja ympäristöissä. (OPH 2018, 48–49.)

2.3 Havainnointi varhaiskasvatuksessa

Havainnointi on perusta lapsilähtöisen toiminnan suunnitteluun, toteuttamiseen, ke-
hittämiseen ja arviointiin. Havainnointi on prosessi, joka etenee dokumentoinnin,
analysoinnin, tulkinnan, toiminnan suunnittelun ja toteutuksen sekä tukitoimien
määrittämisen ja arvioinnin kautta toiminnan kehittämiseen. Havainnointi on var-
haiskasvatuksen ammattilaisen perustehtäviä ja sen kohteena ovat kaikki lapset ja
lapsiryhmät. Havainnoiva työote mahdollistaa jatkuvan havainnoinnin arjessa. Ha-
vainnointi toteutetaan lapsen tarpeen ja edun mukaisesti. Havaintojen perusteella
analysoidaan ja tulkitaan lapsen, lapsiryhmän ja kasvattajien toimintaa. Lapsesta
tehtyjä havaintoja käytetään lapsen kasvun, kehityksen ja hyvinvoinnin hyväksi.
(Koivunen & Lehtinen 2016, 15, 17–18, 69.)

Koivusen ja Lehtisen (2016, 33–35) mukaan havainnointia tehdään tiedon saa-
miseksi. Tieto auttaa kasvattajaa toimimaan lapsen oppimista ja kokonaisvaltaista
hyvinvointia edistävasti sekä mahdollistaa lapsilähtöisen toiminnan ja lisää lapsitun-
temusta. Tietoa saadaan lapsen vahvuuksista, haasteista, sosiaalisista taidoista,
temperamentista, persoonallisuudesta, tiedoista ja ihmissuhteista sekä

kehityshaasteista ja tuen tarpeista. Pedagogisen toiminnan suunnittelu ja kehittäminen mahdollistuu lapsen tarpeista käsin ja lapsen toimintaa voidaan ennakoida. Tieto on konkreettista ja tarkkaa ja tuo esiin lapsen yksilönä. Neutraali, faktapohjainen tieto on pohja hyvälle yhteistyölle lapsen vanhempien ja yhteistyöverkoston kanssa. Pedagoginen dokumentointi, kuten kuvien ja videoiden tallentaminen, osana toiminnan kehittämistä antaa lapsille ja huoltajille mahdollisuuden osallistua toiminnan kehittämiseen arvioinnin ja yhteisen suunnittelun kautta (ePerusteet 2021a).

Havainnointi jakautuu Koivusen ja Lehtisen (2016, 36–37, 39–40, 49–54) mukaan lapsen, toimintaympäristön ja kasvattajan toiminnan havainnoimiseen. Lasta havainnoidaan toimimassa yksin tai yhdessä muiden kanssa. Havainnointia tehdään eri toiminnoissa: perustoiminnot, leikki, oppimistilanteet, tulo- ja lähtötilanteet, siirtymätilanteet ja vuorovaikutustilanteet. Havainnoinnissa kiinnitetään huomiota lapsen yksilöllisiin tarpeisiin ja kiinnostuksen kohteisiin sekä kehityksen tasoon. Lapsiryhmää havainnoidaan vuorovaikutuksen ja sosiaalisten suhteiden näkökulmasta lasten kaverisuhteissa ja erilaisissa rooleissa ryhmässä. Toimintaympäristön havainnoinnissa lapsen toiminta ohjatuissa tilanteissa korostuu. Huomio kiinnitetään lapsen taitoihin, suorituksiin ja tunneilmaisuihin sekä toimintaan keskittymiseen ja sitoutuneisuuteen. Kasvattajan toimintaa havainnoidaan vuorovaikutuksen, kasvatustyylien, lasten tarpeisiin vastaamisen, sensitiivisyyden, kasvattajien tilaan asettumisen, oheistoiminnan, ohjaamisen, roolien sekä sääntöjen ja toimintatapojen valossa. Pitkällä aikavälillä kerätyt dokumentit toiminnan havainnoinnista luovat tärkeää tietoa henkilöstön itsearviointiin sekä pedagogisen toiminnan arvioinnin kannalta (ePerusteet 2021a).

Havainnointi on jatkuvaa. Strukturoitu havainnointi on etukäteen suunniteltua ja havainnoinnin kohteet ennalta päätettyjä. Havainnoija keskittyy vain havainnointiin. Apuna voi käyttää lomakkeita. Ei-strukturoitu havainnointi toteutetaan vapaamuotoisesti. Havainnoija voi esimerkiksi valita itselleen roolin tai osallistua toimintaan. Havainnoinnin apuvälineinä voidaan käyttää esimerkiksi muistiinpanovälineitä, lomakkeita ja videointia. (Koivunen & Lehtinen 2016, 56–58.)

2.4 3–4-vuotias lapsi

Ensimmäiset kolme vuotta lapsen elämästä luovat Keltikangas-Järvisen (2012, 20–24) mukaan perustan lapsen kehitykselle. Aihe on nykypäivänä kiistelty lapsen kehityksestä keskusteltaessa, mutta edelleen suurin osa lapsen kehitykseen keskittyneistä kehityspsykologeista kokee, että ensimmäiset kolme elinvuotta ovat korvaamattomat kehityksellisestä näkökulmasta katsoen. Kolmeen ikävuoteen mennessä lapsi on luonut perustan persoonallisuudelleen. Tämä ei tarkoita, että kehitys lakkaisi 3-vuotiaana, mutta alun kehitysharppauksen jälkeen 3-vuotias alkaa hiomaan jo opittuja taitojaan ja kehittymään yksilöllisemmäksi persoonaksi.

3-vuotias lapsi on vilkas ihmettelijä. Tyypillisiä kysymyksiä 3-vuotiaalle ovat miksi ja missä. 3-vuotiaalla on vilkas mielikuvitus ja omaa tahtoa. Lapsi haluaa olla iso ja pärjätä itse ja onkin taitava mallioppija. (MLL 2013.) 3-vuotias ei enää ole täysin ehdoton ja ymmärtää aiempaa paremmin perusteluita ja kykenee harkitsemaan kompromisseja. Kompromissien tarkoitus psykoanalyysin näkökulmasta johtuu siitä, että lapsi ymmärtää saavansa paremman palkinnon, vanhempien tyytyväisyyden, luopumalla omasta toiveestaan. (Keltikangas-Järvinen 2012, 55.) Uhma- ja tahtokausien läpikäymisen kautta minätietoisuus on kehittynyt vaiheeseen, jossa lapsi kokee olevansa itsenäinen persoona. Lapselle kehittyy käsitys itsestään ja taidoistaan sekä alkukäsitykset oikeasta ja väärästä. Ennen kolmen vuoden ikää lapsi on kehittänyt näkemystään minuudestaan ja ainutlaatuisuudestaan, sekä oppinut perusteet siitä, kuinka ihmiset vuorovaikuttavat keskenään ja kuinka tulkita ja reagoida toisten mielialoihin. (Keltikangas-Järvinen, 2012, 21.) 3-vuotias käyttää minäpronominia oman nimensä sijaan puhuessaan itsestään. Myös käsitys sukupuolesta alkaa hahmottua ja sukupuoliasiat kiinnostavat. (MLL 2013.)

3-vuotiaan puhe on yleensä selkeää ja ymmärrettävää ja lauseet monipuolisia. Lapsi alkaa hahmottaa käsitteitä ja oppii luokittelemaan esineitä esimerkiksi koon mukaan. Mallioppiminen on tärkein oppimisen muoto ja lapsi haluaa opetella oma-toimisuutta ja itseohjautuvuutta. (MLL 2013.) Mallioppimisella on merkittävä rooli myös 3-vuotiaan tutustuttamisessa eri kulttuureihin. Varhaiskasvatuksessa kasvat-
tajien velvollisuutena on opettaa lapsille eri kulttuureista, mutta 3-vuotiaan ollessa tehokas mallioppija, on kasvattajien huomioitava oma käytöksensä ja opetustyy-
linsä. Monikulttuurisuuden lisääntyessä varhaiskasvatuksessa kaiken ikäiset lapset

saavat uusia kohtaamisia eri kulttuurien kanssa, mutta 3-vuotias katsoo kuinka kasvattaja reagoi, ja päättää sitten omat tunteensa tilannetta kohtaan. (Hujala, Turja & Alijoki 2020, 242). Tunteiden käsittelyssä 3-vuotias tarvitsee vielä vahvasti aikuisen ohjausta ja tukea. Säännöt ovat lapselle tärkeitä ja hän haluaa oppia ne ja noudattaa niitä. Myötätunto muita kohtaan alkaa kehittyä, kun lapsi saa kokea sitä aikuisilta ja toisilta lapsilta itse, jolloin yhteistyötaidot kehittyvät. (MLL 2013.)

Kolmannen ja neljännen ikävuoden aikana lapsen omanelämänkerrallinen muisti alkaa kehittyä. Tämä tarkoittaa sitä, että lapsi alkaa hahmottaa elämäänsä ajallisena jananana, ja pystyy kehittyessään liittämään tietyn asian tai tapahtuman tiettyyn aikaan elämässään. Tämän myötä hän pystyy myös kertomaan itsestään ja lähimaailmastaan totuuden mukaisesti. Nämä kehitykselliset askeleet näkyvät myös kyvyssä ymmärtää omaa mieltä ja hiljalleen myös muiden mieliä. (Hujala, Turja & Alijoki 2020, 14.)

Lapsen osallisuus ja sen tukeminen on kehityssidonnaista. 3-vuotias lapsi on itsenäinen, itseään opiskeleva persoona, jonka osallisuus vaatii tukea aikuiselta. Nykypäivänä osallisuutta on alettu heijastaa vahvemmin yhteisöllisyyden ja ryhmän jäseneksi kuulumisen näkökulmasta tapahtuvaksi toiminnaksi. On kasvattajakohtaista, kuinka lapsilähtöisyyttä ja osallisuutta edistetään ja kehitetään, sillä käsitteinä ne ovat ajoittain käyttöyhteydestä riippuvaisia. (Hujala, Turja & Alijoki 2020, 44.)

Osallisuuden liittäminen yhteisöllisyyteen toimii 4-vuotiailla hyvin, sillä kaverisuhteet tulevat lapselle entistä tärkeämmiksi neljännellä ikävuodella. Kaverisuhteissa harjoitellaan tunteiden ilmaisua, vuorovaikutusta ja moraalien käsitystä. Nelivuotiaat lapset ovat myös kehittyneempiä empatian suhteen kuin kolmivuotiaat, ja saattavat kehityksestään riippuen ymmärtää, että toisen tunteet voivat samassa tilanteessa olla erilaiset kuin omat tunteet. (Keltikangas-Järvinen 2012, 63.) Roolileikit ovat mieluisia, ja todellisuuden ja mielikuvituksen ero alkaa hahmottua lapselle. Tarinat kiinnostavat lasta. Lapsen motoriset perustaidot ovat kehittyneet ja alkavat vahvistua neljännestä ikävuodesta kouluikään ja lapsi oppii yhdistelemään perustaitoja. Liikunta on mieluista ja hauskaa. Myös hienomotoriset taidot kehittyvät ja käsillä tekeminen kiinnostaa lasta. (MLL 2013.)

3 Kestävä elämäntapa varhaiskasvatuksessa

3.1 Kestävä kehitys

Ihmiskunnan kehitys viime vuosikymmeninä on johtanut lisääntyvään määrään epätoivottuja tuloksia, kuten ilmastonmuutos ja luonnonmullistukset. Negatiivinen kehitys on vaikuttanut myös politiikkaan, edistäen sotien syttymistä ja sosioekonomista epätasa-arvoa. Toiminnallaan ihmiskunta on vaarantanut turvallisen ja hyvän tulevaisuuden tuleville sukupolville. Kestävän kehityksen taustalla on ajatus näihin asioihin puuttumisesta ja tulevaisuuden parantamisesta esimerkiksi valvomalla uusiutumattomien polttoaineiden kulutusta sekä luomalla uusia vaihtoehtoisia tapoja toimia elinympäristön hyväksi. (Klarin 2018, 67–68.)

Kestävän kehityksen toiminta perustuu ajatukselle siitä, että ihmisten toiminta vaikuttaa myös muihin kuin henkilöön itseensä. Maailmalla koetut haasteet ovat myös Suomea koskevia haasteita, ja myös Suomen on valtiona niihin reagoitava. Valtioiden on taattava toisilleen mahdollisuus panostaa turvalliseen ja hyvään tulevaisuuteen tuleville sukupolville. Kestävän kehityksen toiminta vaatii ylisukupolvista ajattelua, luonnon huomioimista sekä yhteistyötä monien eri tahojen, virastojen ja valtioiden välillä. Kestävään kehitykseen panostaminen vaatii avoimuutta tutkimusten ja tutkimustulosten suhteen, jotta toimijat, niin viranomaiset kuin yksityishenkilöt, voivat tulosten perusteella muokata toimintaansa auttaakseen hyvän tulevaisuuden luomisessa. (Valtioneuvos 2021.)

Kestävän kehityksen idea on työskennellä kansainvälisesti, kansallisesti, alueellisesti ja paikallisesti paremman tulevaisuuden puolesta. Kestävän kehityksen eteen tehtävällä työllä pyritään luomaan nykyisille ja tuleville sukupolville hyvät mahdollisuudet elämään. Työskentelyn lähtökohtana on ajatella ympäristöä, taloutta ja ihmistä tasavertaisina koskien päätöksentekoa ja toimintaa. (Ympäristöministeriö 2021.)

Kestävän kehityksen toiminta keskittyy asioihin kuten taloudelliseen, sosiaaliseen ja kulttuurilliseen kestävyys. Ekologista kestävyyttä edistettäessä toiminta keskittyy tietoon siitä, ettei ole perusteita lykätä toimintaa myöhemmäksi. Ekologista kestävyttä lisäävällä toiminnalla pyritään kohdistamaan toiminta ympäristön heikentymisen hidastamiseen ja sen tilan parantamiseen, esimerkiksi perimällä kustannuksia

ympäristöhaittojen aiheuttajilta. Taloudellista kestävyyttä edistämällä pyritään estämään velkaantumista ja luomaan puskuria tulevia menoja pohtien. Näin toimimalla pyritään takaamaan sosiaaliturvan riittävyys sekä esimerkiksi ikäihmisten hoito. Sosiaalista ja kulttuurista kestävyyttä edistävä toiminta keskittyy esimerkiksi sukupuolten välistä tasa-arvoa edistävään työhön. Väestönkasvun aiheuttamat haasteet ja koulutuksen, ruuan sekä terveydenhuollon takaaminen kaikille ovat esimerkillisiä toiminnan kohteita sosiaalisen ja kulttuurisen kestävyuden edistämiseksi. (Klarin 2018, 68; Ympäristöministeriö 2021.)

3.2 Ympäristökasvatus

Ympäristökasvatus käsitteenä on yleistynyt 1960-luvulta alkaen, ja sen määritelmää ja sisältöä on pohdittu sekä muokattu vuosikymmeniä. Into ympäristökasvatuksen tutkimiseen, kehittämiseen ja levittämiseen nousi ihmisten huolesta luonnon muutoksia, kuten ilmastonmuutosta kohtaan. Huolena oli myös eläinkunnan harveneminen ja lajien kuoleminen sukupuuttoon. Ympäristökasvatus on määritelty kasvatukseksi, jolla pyritään luomaan ihmisille ymmärrystä riippuvuudestaan ympäristöön sekä lisäämään ympäristömyönteisyyttä ajattelutapana. Luonnon muokkautuminen on luonnollinen tapahtuma, johon ihmiset eivät vaikuta. Jotta lapsi voi ymmärtää ihmisen riippuvuuden ympäristöään kohtaan, on lapsen hyvä tutustua luonnonvaraiseen ympäristöön, jossa ei näy ihmisten tekemiä rakennelmia. (Parikka-Nihti & Suomela 2014, 19–20.)

Ympäristökasvatuksen määritelmä on laaja, moniosainen sekä riippuvainen siitä, miten henkilö sen itse käsittää. Ympäristö sanana itsessään käsittää monia toisistaan eroavia tarkoituksia, kuten jotakin ympäröivä alue tai lähiympäristö, luonto joka ympäröi ihmistä ja jonka kanssa ihminen on vuorovaikutuksessa sekä elinolot, eli ihmisen työympäristö, lapsen sosiaalinen ympäristö tai asuinympäristö. Ympäristöksi lasketaan myös esimerkiksi lähiympäristön ihmiset, joiden kanssa ihminen on vuorovaikutuksessa, sekä nykyaikana keskeinen virtuaalinen ympäristö. Ympäristökasvatuksessa keskitytään vielä enimmäkseen kolmeen ensimmäiseen käsitykseen ympäristöstä, tosin virtuaalinen ympäristö on liittymässä osaksi ympäristökasvatuksen laajaa sisältöä. (Cantell, Aarnio-Linnavuori & Tani 2020, 32.)

Ympäristö assosioidaan usein luonnon synonyymiksi, ja näin ollen ympäristökasvatus saatetaan liittää suoraan luontokasvatukseksi. Ekologinen ympäristö, luonto, ei

kuitenkaan ole ainoa ympäristökasvatuksen kohde, vaan on huomioitava myös ihmisen rakentama ympäristö ja sosiaalinen ympäristö. Ihmisen luoma ympäristö rakennuksineen ja muokattuine reitteineen mahdollistaa havainnoinnin ja tutkimisen yhtä lailla kuin luonnontilassa oleva ympäristö. Näitä erilaisia ympäristöjä tutkimalla lapselle mahdollistetaan laajan havainnointitaidon kehittyminen. Sosiaalinen ympäristö voi vaikuttaa lapsen käsitykseen ympäristöstä ja suhtautumiseen siihen. Tästä johtuen myös sosiaalisen ympäristön huomioinnilla ja tiedostamisella on tärkeä tehtävä ympäristökasvatuksessa. (Cantell ym. 2020, 33.)

Varhaiskasvatuksessa toteutettava kestävä kehityksen mukainen toiminta

Ympäristökasvatus on saanut lisää sisältöä ja mahdollisia vaikutteita kestävä kehityksen kasvatuksesta sekä globaalikasvatuksesta. Globaalikasvatus sisältää teemoja kuten kestävä kehitys, rauha, ympäristö, media, moninaisuus ja ihmisoikeudet. (Cantell ym. 2020, 34–35.) Kestävä kehityksen toimintaohjelma Agenda 2030 käsittää 17 tärkeää teemaa, joiden käsittelyyn Vihreä lippu -ympäristöohjelma keskittyy yksitellen (Vihreä lippu 2020).

Ympäristökasvatus ja kestävä kehityksen kasvatus nivoutuvat globaalikasvatuksen teemoihin, joiden Cantell ym. (2020, 34–35) kertovat saaneen alkunsa Maatrichtin julistuksesta. Julistuksessa teemat kuten kestävä kehitys, rauha, ympäristö, media, moninaisuus ja ihmisoikeudet oli nimetty keskeisiksi teemoiksi globaalikasvatuksen sisällön suhteen. Kestävä kehityksen kasvatus sisältää runsaasti näitä samoja teemoja, vaikka kestävä kehitys on omana teemana muiden joukossa.

Vihreä lippu -ympäristöohjelma

Vihreä lippu -ympäristöohjelma rantautui Suomeen 1990-luvulla. Ympäristöohjelma on saanut alkunsa Ecoschools-järjestön luomista toimintatavoista. Suomessa ympäristöohjelman toimintaa koordinoi Suomen Ympäristökasvatuksen Seura. Vihreä lippu -ympäristöohjelma perustuu osallistavaan toimintaan, ympäristökuormituksen vähentämiseen sekä keskittymiseen yhteen kestävä kehitystä edistävään teemaan kerrallaan. (Parikka-Nihti & Suomela 2014, 112.)

Vihreä lippu -sertifikaatin sekä Vihreä lippu -tunnuksen käyttöoikeuden saamiseksi vaatii tiettyjen kriteerien täyttymistä. Päiväkodin täytyy osallistua Vihreä lippu -ympäristöohjelmaan vähintään vuosi ennen sertifikaatin saamista. Vihreä lippu -

toimintaa toteutetaan aina 1–2 vuoden pituisissa projekteissa, joiden kautta sertifikaatin voi saada kahdeksi vuodeksi. Vihreä lippu -ympäristöohjelman (Vihreä lippu 2020) verkkosivuston mukaan kriteereitä sertifikaatille on yhdeksän:

1. Päiväkodilla on oltava teema, joka ohjaa päiväkotia kestävästä kehitystä edistävissä projekteissaan.
2. Päiväkodilla on oltava ympäristöraati, joka koostuu enimmäkseen lapsista ja kokoontuu vähintään kahdeksan kertaa vuodessa. Raadin tehtävänä on kehittää, toimeenpanna ja seurata päiväkodin ympäristötyötä.
3. Päiväkodin lähtötilanne on kartoitettava, jotta selviää, kuinka teema istuu päiväkodin sen hetkisiin ympäristövaikutuksiin. Kartoituksen tekee ympäristöraati.
4. Toiminta projektin eteen sisältää kehityskohteiden tunnistamista, toiminnan suunnittelua, itse kehittävän toiminnan sekä seuranta ja arviointia raadin osalta.
5. Päiväkodin on laadittava Vihreä lippu -tavat, joita kaikkien on sitouduttava noudattamaan. Vihreä lippu -tapojen on liityttävä sen hetkiseen teemaan, ja niillä pyritään vähentämään päiväkodin ja yksilöiden ympäristökuormitusta. Vihreä lippu -tavoista on tiedotettava lasten perheitä.
6. Vihreä lippu -ympäristöohjelma on kirjattava päiväkodin varhaiskasvatussuunnitelmaan.
7. Koko päiväkodin on järjestettävä yhteistä Vihreä lippu -toimintaa vähintään kuudesti vuodessa.
8. Vähintään 70 % lapsista on osallistuttava hankkeeseen arjen toiminnoissaan, ja päiväkodin on informoitava perheitä ja ulkopuolisia toiminnastaan.
9. Päiväkodin on tehtävä erillisen ohjeistuksen mukainen toimintasuunnitelma sekä loppuraportti saadakseen Vihreä lippu -sertifikaatti.

3.3 Lahti ympäristökaupunkina

Lahdessa ympäristöpainotus on ollut näkyvässä pitkään. Ensimmäinen iso ympäristötöteko oli Vesijärven kunnostus 1970-luvulla, mikä loi pohjan nykyiselle ympäristöosaamiselle ja -tutkimukselle Lahdessa. (Green Lahti 2021a.) Tällä hetkellä Lahden ympäristöpainotus näkyy Euroopan ympäristöpääkaupunkina 2021 toimimisen lisäksi ilmastonmuutoksen hillitsemiseen tähtäävissä toimissa ja kestäväan elämäntapaan kannustamisena. Lisäksi kestäväan kehityksen mukainen toiminta pyrkii turvaamaan hyvän elämän edellytyksiä jatkossakin ja kiertotalouteen panostamisen tavoitteena on, että Lahti on jätteen kestäväan kehityksen kaupunki vuonna 2050.

Lahden ympäristötoiminnassa keskeisessä asemassa ovat edelleen vähäpäästöisyys ja vesiensuojelu. (Lahti 2020b.)

Lahti on vuoden 2021 Euroopan ympäristöpääkaupunkina (Green Lahti 2021b) panostanut ympäristökasvatukseen ja kestäväan kehitykseen myös varhaiskasvatuksessa. Lahden kaupunki kouluttaa tällä hetkellä ympäristökasvattajia varhaiskasvatukseen maaliskuuhun 2021 asti. Vuoden 2021 alussa Lahdessa toimii 22 uutta ympäristökasvattajaa varhaiskasvatuksessa. Panostus kestäväan kehityksen edistämiseen ja ympäristökasvatukseen näkyy yksiköiden varhaiskasvatussuunnitelmissa. Myös Vihreä lippu -toiminta kasvaa. (Lahti 2020c.)

Lahti on lisännyt ympäristötietoisuuden edistämiseksi materiaaleja, tilaisuuksia ja koulutusta varhaiskasvatuksen henkilöstölleen. Ympäristökasvattajien lähiopetukseen sisältyy hanke- ja kehitystyötä kestäväan kehityksen edistämiseksi. Lahden kaupunki on koornut varhaiskasvatuspalvelujen oman kestäväan kehityksen kehittämisyhmän, joka on mukana kestäväan kehitystä edistävässä toiminnassa. Ympäristökasvattajien koulutuksen myötä on toteutettu hankkeita kuten kuusten istuttamista lähimetsiin varhaiskasvatuksessa olevien lasten kanssa sekä retkireppujen kokoamista. (Lahti 2020c.)

3.4 Salpausselkä Geopark

Salpausselkä Geopark on geologisesti merkittävä kokonaisuus kohteita Päijät-Hämeen harjumaastossa. Geopark-kohteet sijaitsevat Päijät-Hämeessä viimeisimmän jääkauden jälkeensä jättämällä harjuilla, Salpausselillä, jotka ovat Lahden seudulla korkeimmillaan. Salpausselät salpaavat Järvi-Suomen vesistöt sekä Päijänteen pohjoispuolelta virtaavan veden. Salpausselkien alla sijaitsevat myös runsaat pohjavesivarat neljännekselle suomalaisista. Salpausselkä Geopark-kohteet ovat jääkauden muovaamia maisemia. (Visit Lahti 2021a.)

Geopark on yhtenäinen maantieteellinen alue, jossa on merkittäviä kansainvälisiä kohteita. Geopark-toiminnalla vaalitaan alueen luontoa, nostetaan esiin alueiden kulttuuriperintöä sekä vahvistetaan paikallisidentiteettiä. Toiminta perustuu luontomatkailuun ja siihen liittyväan kestäväan kehityksen mukaisen elinkeinotoiminnan edistämiseen. Geopark-verkosto on maailmanlaajuinen. UNESCO Global Geopark kattaa 161 aluetta 44 maassa ja lisää alueita hyväksytään vuosittain. Geopuistot

pyrkivät toiminnallaan edistämään YK:n kestävän kehityksen toimintaohjelman Agenda 2030 tavoitteiden toteutumista. (Visit Lahti 2021b.)

Salpausselkä Geoparkille haetaan UNESCO Global Geopark -nimikettä saavuttamalla sille vaadittavat kriteerit, joihin kuuluu merkittävän geologisten kohteiden lisäksi alueen kulttuuriperinnön, historian ja luontoarvojen painottaminen ja vaaliminen. Geopark-päiväkodin kriteerit sisältävät vaatimuksia toimista henkilöstön kouluttamiseksi ja sitouttamiseksi, Geopark-teeman näkymistä yksikön varhaiskasvatussuunnitelmassa, luonnossa liikkumista, Agenda 2030 -tavoitteita käsitteleviä kehitysprojekteja, verkostoitumista muiden Geopark-päiväkotien kanssa sekä lähi-luontokartoitusta esillä päiväkodilla lähiympäristön geokohteista. (Lahti 2021.)

4 Opinnäytetyön tarkoitus, tavoite ja tutkimuskysymys

Opinnäytetyön tarkoituksena on tuottaa laadullisen tutkimuksen keinoin kyselyhaastattelulla tietoa Kanervan päiväkodin henkilöstölle sekä Lahden varhaiskasvatuspalveluille Salpausselkä Geopark -päiväkodin toiminnan nivoutumisesta Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden oppimisen alueisiin 3–4-vuotiaiden lasten ryhmässä varhaiskasvatuksessa. Opinnäytetyöstä saatua tietoa voidaan käyttää hyödyksi Kanervan päiväkodin ja Oravien ryhmän varhaiskasvatushenkilöstön pedagogisen toiminnan suunnittelussa, toteuttamisessa, arvioinnissa ja kehittämisessä. Kanervan päiväkoti ja Lahden kaupunki voivat tiedon avulla arvioida, suunnitella ja kehittää Salpausselkä Geopark -päiväkotitoimintaa kaupungin varhaiskasvatusyksiköissä. Varhaiskasvatuksen henkilöstö pystyy saadun tiedon avulla myös arvioimaan ympäristökasvatuksen vaikutusta 3–4-vuotiaiden lasten kehityksessä.

Koska ympäristöön liittyvien arvojen luominen alkaa lapsuudessa, kasvattajien on tärkeää tiedostaa roolinsa toiminnan opettajina sekä perustelijoina. Monipuolinen ja monimuotoinen rakennettu ja luonnonmukainen ympäristö luo haasteita ja mahdollisuuksia lapsen kognitiiviselle ja motoriselle kehitykselle. Oppiessa lapsi luo omaa arvopohjaansa. Varhaiskasvatuksen kautta varhaiskasvatuksen ammattilaiset voivat tukea lapsen arvopohjan rakentumista ajatuksille ympäristöstä huolehtimisesta sekä ympäristön tiedostamisesta. (Parikka-Nihti & Suomela 2014, 11–12, 32.) Opinnäytetyön tavoite on selvittää, kuinka Kanervan päiväkodin kestävän kehityksen arvojen mukainen ympäristökasvatus näyttäytyy Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden oppimisen alueissa varhaiskasvatushenkilöstölle. Valtakunnallisissa varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (OPH 2018, 46) ympäristökasvatus vahvistaa lasten luontosuhdetta sekä edistää vastuullista toimintaa ympäristössä ja kestävän elämäntavan omaksumista.

Tutkimuskysymys opinnäytetyössä on: Kuinka Kanervan päiväkodin kestävän kehityksen arvojen mukainen ympäristökasvatus osana Salpausselkä Geopark -päiväkotitoimintaa toteutuu 3–4-vuotiaiden lasten ryhmän toiminnassa Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden oppimisen alueissa.

5 Toimeksiantajan esittely

5.1 Kanervan päiväkot

Kanervan päiväkot on Lahden varhaiskasvatuspalveluihin kuuluva yksikkö, jossa toteutetaan vuoropäivähoitoa. Päiväkot on auki aamu viidestä iltä yhteentoista. Päiväkot sijaitsee Suomen tunnetuimman (Visit Lahti 2020) Salpauselän laella keskellä monimuotoista ja rikasta luontoa. Kanervan päiväkot painottaa varhaiskasvatusta toteuttaessaan luonto- ja ympäristökasvatusta liikkuen luonnossa kestävä kehitys huomioiden. Kanervan päiväkot on Vihreä Lippu -päiväkot ja syksystä 2020 lähtien myös Lahden ensimmäinen Salpausselkä Geopark-päiväkot. Salpausselällä Geopark-toiminta toteutuu jääkauden muovaamiin maastoihin ja elementteihin tutustumalla ja ohjaamalla lapsia lähiympäristön luonnon suojeluun. (Lahti 2020a.)

Kanervan päiväkot kannustaa lapsia liikkumaan luonnossa ja harjoittelemaan vastuullista elämäntapaa. Luonnossa liikkumalla, leikkimällä, aistimalla ja tutkimalla vuorovaikutuksessa muiden kanssa lapset voivat oppia luottamaan itseensä vastuullisena ja yhteiskuntaan osallisena yksilönä. Kanervan päiväkodissa on 92 varhaiskasvatuspaikkaa kuudessa lapsiryhmässä. Ryhmissä toteutetaan luonto- ja ympäristökasvatusta kestävä kehityksen arvojen mukaisesti lapsen yksilölliset tarpeet ja vahvuudet huomioiden. Huoltajat ja henkilöstö luovat yhdessä lasten kanssa pohjaa elinikäiselle oppimiselle myönteisten kokemusten kautta. (Lahti 2020a.)

Kanervan päiväkodin vuosisuunnitelma

Kanervan päiväkodin vuosisuunnitelmassa on laaja-alaisen osaamisen suhteen kiinnitetty huomiota positiiviseen pedagogiikkaan. Tämä näkyy innostuksen, ihmettelyn, tutkimisen ja oivaltamisen luonnehtimisena olennaisena osana jokapäiväistä toimintaa. Päiväkodissa kasvattajat kiinnittävät huomiota omaan toimintaansa ja ilmaisuunsa. Laaja-alaisen osaamisen alueet, kuten kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus, osallistuminen ja vaikuttaminen löytyvät myös Vihreä lippu -toiminnan teemojen kautta, ja näkyvät näin arjessa. (Marola 2020.)

Toimintakulttuuria Kanervan päiväkot kehittää tekemällä yhteistyötä moniammatillisena tiiminä. Päiväkot tekee tarvittaessa yhteistyötä sosiaali- ja terveystoimen kanssa, perhepäivähoitajien kanssa lapsen siirtyessä päiväkotiin ja ryhmien välistä yhteistyötä lapsen siirtyessä ryhmästä toiseen. Kanervan päiväkot järjestää

työnkehittämisiltoja, täydennyskoulutusta ja asiakohtaisia palavereja, kuten iltahoitopalaverit. Palavereja järjestetään säännöllisesti pedagogiikan suunnittelun ja laadun arvioinnin tueksi. Vihreä lippu -toiminta lisää lasten osallisuutta päiväkodin toiminnan suunnittelussa ja kehityksessä, ja Geopark-toiminta teemoineen lisää myös vanhempien osallisuutta. (Marola 2020.)

Kanervan päiväkodin vuosisuunnitelmassa tuodaan ilmi päiväkodin laaja oppimisympäristö. Lähiympäristön käytön mahdollistaminen onnistuu pienryhmätoiminnassa. Pienryhmätoiminta takaa myös lapsille kehitykselle tärkeän yksilöllisen tuen ja ohjauksen. Kanervan päiväkodissa on Kanervan henki, joka syntyy päiväkodin yhteisistä tapahtumista, juhlista ja projekteista, kuten Vihreä lippu -toiminta ja Vesijärvikummius. Yhteiset juhlat, tapahtumat ja projektit lisäävät yhteisöllisyyden tunnetta ja osallistavat perheitä mukaan toimintaan. Toiminnan monipuolisuuden, osallistavuuden ja yksilöllisyyden huomioinnin eteen tehdään päiväkodissa jatkuvasti työtä, ja toimintaa kehitetään ja uudistetaan koko ajan. (Marola 2020.)

Kanervan päiväkodin tukea tarvitsevat lapset ovat integroidussa erityisryhmässä sekä integroituina päiväkodin muihin ryhmiin. Varhaiskasvatuksen erityisopettaja havainnoi ja ohjaa tukea tarvitsevia lapsia tarpeen mukaan, konsultoi ryhmien kasvattajia sekä osallistuu esimerkiksi lasten vasu-keskusteluihin. Varhaiskasvatuksen erityisopettajan osallistumista ryhmien toimintaan suunnitellaan pedagogisessa ryhmässä. (Marola 2020.)

Kuvaus lapsiryhmästä

Opinnäytetyön empiirinen osuus keskittyy tarkastelemaan Kanervan päiväkodin Oravien ryhmää. Oravien ryhmässä on 15 lasta, jotka ovat 3–4-vuotiaita. Päiväkodin johtajan, Josefiina Marolan, mukaan joillain ryhmän lapsilla on joitain tuentarpeita, mutta ei erityisen tuen tarvetta. Oravien ryhmässä on paikkoja 21 lapselle. Ryhmässä kasvattajina toimii kaksi varhaiskasvatuksen opettajaa ja kaksi varhaiskasvatuksen hoitajaa. Ryhmän varhaiskasvatuksen hoitajat tekevät iltatöitä, mikä selittää kasvattajien määrän. Oravien ryhmässä olevat laajempaa varhaiskasvatusaikaa tarvitsevat lapset ovat päivisin omassa ryhmässään, ja aamuin sekä illoin osana yhtä ryhmää, jossa kaikki laajempaa varhaiskasvatusaikaa tarvitsevat lapset ovat. (Marola 2021.)

Kanervan päiväkodin Oravien ryhmän päiväjärjestys koostuu päivittäin toistuvasta toiminnasta, kuten aamupalasta, aamupiiristä, pienryhmätoiminnasta, jolloin osa ryhmästä ulkoilee ja osa ryhmästä toimii sisätiloissa, päiväpiiristä, lounaasta, lepo- hetkestä, välipalasta sekä iltapäivän ulkoilusta. Ryhmän viikkosuunnitelmaan sisältyy liikuntapäivä, jota varten ryhmälle on varattu liikuntasali, metsäpäivä sekä leikki- tai musiikkipäivä. Metsäpäivän suunnittelussa ja toteutuksessa on ryhmän varhaiskasvatuksen opettajan mukaan huomioitava henkilöstömäärä, sillä osa ryhmän varhaiskasvatushenkilöstöstä toimii myös iltavuorossa. Ryhmän ikäjakauma on kolmen ja viiden ikävuoden välillä, mutta ryhmän enemmistö on lähempänä kolmea kuin viittä ikävuotta. Ryhmän varhaiskasvatuksen opettaja Tarja Petrow kertoo, että suunniteltua toimintaa on viikoittain, ja tällä hetkellä se keskittyy kaveri-, vuorovai- kutus- ja tunteiden harjoitteluun. (Petrow 2021.)

Salpausselkä Geopark -päiväkotitoiminta Kanervan päiväkodissa on tärkeää sen luodessa päiväkodista yksilöllisen kuvan. Ryhmän varhaiskasvatuksen opettaja Petrow kertoo, että on kuitenkin muistettava, että Salpausselkä Geopark -päiväko- titoiminta ei sovellu kaikkien taitojen harjoitteluun, ja että ajoittain on priorisoitava esimerkiksi tunteiden harjoittelu ensisijaiseksi. Salpausselkä Geopark -päiväko- din toimintaa ohjaavat teemat valitaan Vihreä lippu -ympäristötoiminnan ja ympäris- töraadin toimesta. Ympäristöraadin toimintamallia on uudistettu siltä osin, että osal- listajat vaihtuvat kahden tapaamisen jälkeen, jotta kaikki ryhmän lapset ja varhais- kasvatuksen henkilöstön jäsenet pääsevät osallistumaan. Uudistuksella pyritään li- säämään lasten osallisuutta sekä takaamaan henkilöstön osallisuus ja sitoutunei- suus aiheeseen. Tapaamisten vetovastuu vaihtuu, käyden läpi jokaisen ryhmän var- haiskasvatushenkilöstön. Ryhmän varhaiskasvatuksen opettajan mukaan Salpaus- selkä Geopark -päiväkotitoiminta on ennen kaikkea tiimityötä. Teemoihin haetaan ideoita lähiympäristön maantieteellisistä ominaispiirteistä. Lähiympäristössä on muun muassa suppia sekä siirtolohkareita, ja ryhmässä on nimetty suppia kuten Juhla-Suppi, jonka luo kokoonnutaan Kanervan nimipäivänä. Näin lähiympäristön luonto tulee havainnoiduksi ja aiheet sekä teemat pysyvät luontevina. (Petrow 2021.)

Pedagogisen toiminnan suunnittelun ajoittaminen ryhmässä on riippuvaista ryhmän varhaiskasvatushenkilöstön läsnäolosta. Toiminnan suunnittelua päiväkodin laajuu- dessa on runsaasti, sillä esimerkiksi Vihreä lippu -ympäristötoiminta vaatii yhteisiä

palavereja. Suunnitteluun tuo haastetta laajempaa varhaiskasvatusaikaan tarvitsevien lasten aikataulujen huomiointi pedagogisen toiminnan suunnittelussa. Päivittäinen lapsimäärä ryhmässä vaihtelee laajempaa varhaiskasvatusaikaan tarvitsevien lasten epäsäännöllisten vapaapäivien vuoksi. (Petrow 2021.)

Ryhmän varhaiskasvatushenkilöstö havainnoi ryhmän lapsia arjessa seuraten lasten toimintaa, keskustellen lasten kanssa sekä keskustellen pienryhmässä. Ryhmän varhaiskasvatuksen opettaja Petrow kertoo huomanneensa kahdenkeskisen keskustelun olevan parempi tapa havainnoida lasta kuin pienryhmäkeskustelut, sillä lapset saattavat ryhmässä keskustellessa ottaa vaikutteita muiden lasten puheista. Pedagoginen dokumentointi ryhmässä tapahtuu esimerkiksi kirjaamalla arjen havaintoja ylös siihen tarkoitettuun vihkoon, haastattelemalla lapsia varhaiskasvatussuunnitelmaan pohjautuvilla kysymyksillä ja tallettamalla lasten tekemät piirrookset ja muu taide. (Petrow 2021.)

5.2 Lahden kaupungin varhaiskasvatussuunnitelma

Lahden kaupungin varhaiskasvatussuunnitelma mukailee valtakunnallisia varhaiskasvatussuunnitelman perusteita. Lahden kaupungin varhaiskasvatussuunnitelma on laadittu kattamaan kaikki varhaiskasvatuksen toimintamuodot. Yksityiset palveluntuottajat laativat omat varhaiskasvatussuunnitelmansa. Lahdessa laaja-alaisen osaamisen osa-alueiden toteutumista suunnitellaan ja arvioidaan yhdessä lasten ja huoltajien kanssa. Lahden varhaiskasvatussuunnitelmassa painotetaan havainnoinnin ja arvioinnin kokonaisuutta, joka muodostuu lapsen varhaiskasvatussuunnitelmasta, lapsen osallisuudesta oman oppimisensa arviointiin, tiimin itsearviointista ja ryhmän pedagogisesta suunnitelmasta. Henkilöstön itsearviointi on keskeisessä asemassa. (Lahti 2019, 2, 6, 15.)

Lahden kaupungin varhaiskasvatussuunnitelmassa (2019, 23, 25) on erikseen avattu varhaiskasvatuksen oppimisympäristöjen monipuolisuutta luontopainotteisesti mainiten Vesijärvi ja muut vesistöt, Salpausselän harjut, Lapakiston luonnonsuojelu- ja retkeilyalue, Liikuntakeskus Pajulahti, radiomastot, hiihtostadion, Lauheen perhepuisto, Yli-Marolan kotieläinpiha, kaupungin museot ja Sibeliustalo. Lahden kaupungin varhaiskasvatus on mukana valtakunnallisessa Ilo kasvaa liikkuen -ohjelmassa Päijät-Hämeen liikunta ja urheilu ry:n kanssa. Kestävän kehityksen työn

toteuttamiseksi yksiköissä toimii yhteistyö Lahden kaupungin ympäristöpalveluiden kanssa.

Lapset osallistuvat Lahden varhaiskasvatuksessa toiminnan suunnitteluun ja heidän mielenkiinnon kohteensa ja tarpeensa otetaan suunnittelussa huomioon. Henkilöstön osaamista lasten mielenkiinnon kohteiden ja osallisuuden huomioimiseksi kehitetään suunnitelmallisesti. Lahden varhaiskasvatuksessa vieraskielisten ja monikielisten lasten äidinkieli on tärkeässä asemassa ja sen kehittymistä vaalitaan eheän kieli- ja kulttuuri-identiteetin muodostumisen tukemiseksi. Lapsen kaksikielisyyden suunnitelma laaditaan jokaiselle kolme vuotta täyttäneelle monikieliselle lapselle yhdessä huoltajien kanssa. (Lahti 2019, 26, 39.)

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden oppimisen alueista (OPH 2018, 40–47) Lahden kaupungin varhaiskasvatussuunnitelmassa (2019, 31, 35, 37) mainitaan kielten rikkaan maailman -oppimisen alueessa yksiköiden ottavan huomioon lasten oman äidinkielen merkityksen oppimiselle ja oman kulttuuri-identiteetin vahvistumiselle. Käytössä on varhaiskasvatuksen suomi toisena kielenä -opettajan palvelut. Jokaisessa päiväkodissa työskentelee monikulttuurisuusopettaja, joka työskentelee eri kieli- ja kulttuuritaustaisten perheiden kanssa yhdessä muun henkilöstön kanssa. Tutkin ja toimin lähiympäristössäni -oppimisen alueessa Lahden varhaiskasvatussuunnitelmassa nostetaan esiin Lahden kaupunkiympäristö, lähimetsät ja vesistöt monipuolisina oppimisympäristöinä. Kasvan, liikun ja kehityn -oppimisen alueessa korostuu valtakunnallisessa Ilo kasvaa liikkuen -ohjelmassa mukana oleminen sekä valtakunnallisten varhaisvuosien fyysisen aktiivisuuden suositusten pohjalta laadittu liikunnan vuosikello.

6 Aineiston keruu- ja analyysimenetelmät

6.1 Laadullinen tutkimus

Opinnäytetyö toteutetaan tutkimuksellisena ja tutkimusmenetelmänä käytetään laadullista tutkimusta. Tutkimus tarkoittaa esimerkiksi tietojen keräämistä, haastatteluaineistojen käyttöä ja tutkimusmenetelmien käyttöä uuden tiedon luomiseksi (Salonen 2013, 9). Laadullinen tutkimus pyrkii kokonaisvaltaisesti ymmärtämään tutkittavan kohteen laatua, ominaisuuksia ja merkityksiä erilaisista näkökulmista (Koppa 2015a).

Laadullinen eli kvalitatiivinen tutkimus keskittyy tiedon laatuun. Laadullisen tutkimuksen aineistomääriä ei ole määritelty, sillä laadullisessa tutkimuksessa keskitytään pieniin ja yksilöllisiin tapahtumiin sekä analysoidaan niitä tarkasti ja syvällisesti. Laadullisen tutkimuksen ideana on tutustua tiettyyn asiaan ja luoda sen pohjalta käsitteellistä ymmärrystä tutkittavaa aihetta kohtaan. (Eskola ja Suoranta 1998, 62.) Usein laadullisen tutkimuksen analyysin kohteena on jokin tuotos, esimerkiksi kirjallinen tuotos, äänitetty tuotos, elokuva tai mainoslehtinen. Havainnoinnit ja haastattelut ovat yleinen osa laadullista tutkimusta usein konkretisoituina tekstiksi, joko tutkittavan tai tutkijan puolesta. (Eskola ja Suoranta 1998, 13–18.)

Laadullisen tutkimuksen voi Metsämuurosen (2008, 16–18) mukaan ymmärtää lähes aina tapaustutkimukseksi. Tapaustutkimus on keskeinen laadullisen tutkimuksen aiheen tutkimisen strategia. Tapaustutkimuksen ideana usein on tutkia jotakin massasta erottuvaa tapahtumaa tai tilannetta, esimerkiksi ryhmän tai yksilön toimintaa. Tapaustutkimus on tapahtumien ja tilanteiden tulkintaa, ja sen avulla pyritään kokoamaan monipuolisesti tietoa eri näkökulmista katsoen.

Metsämuurosen (2008, 58) mukaan hyvän laadullisen tutkimusraportin sisältö kertoo lukijalle sen, kuinka tieto on hankittu ja kuinka luotettavaa hankittu tieto on. Laadullisen aineiston analyysi ja tulkinta tapahtuu usein osittain aineiston hankinnan kanssa päällekkäin. Tutkimusaineisto käsitellään usein niin, että kerättyä aineistoa pilkotaan käsitteellisiksi osiksi, ja niistä osista kasataan tieteellisiä johtopäätöksiä. Tällaista toimintaa kutsutaan abstrahoinniksi, jolloin johtopäätökset irrotetaan tutkittavista tapauksista, ja ne siirtyvät käsitteellisesti ja teoreettisesti yleisemmälle tasolle. (Metsämuuronen 2008, 48.)

6.2 Kyselyhaastattelu

Aineistonkeruumenetelmänä opinnäytetyössä käytetään kyselyhaastattelua, joka toteutetaan kyselylomakkeen (Liite 2) avulla. Sähköisessä kyselylomakkeessa on sekä monivalintakysymyksiä että avoimia kysymyksiä kasvattajien havainnoista ryhmän toiminnassa. Kyselyhaastattelu on aineistonkeruumenetelmänä validi, kun tarkoitus on selvittää mielipiteitä, käsityksiä, havaintoja ja kokemuksia (Koppa 2020). Aineisto kerätään Kanervan päiväkodin varhaiskasvatuksen henkilöstöltä 3–4-vuotiaiden lasten ryhmässä.

Kyselylomakkeen rakentamisessa hyödynnetään teorian tietoa Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden oppimisen alueista. Jokaisesta oppimisen alueesta on kyselylomakkeessa monivalintakysymys, jossa luetellaan oppimisen alueen osa-alueet. Vastaajaa pyydetään vastausohjeessa valitsemaan ne osa-alueet, joissa hän katsoo Kanervan päiväkodin kestävän kehityksen arvojen mukaisen ympäristökasvatuksen toteutuvan kyseisessä oppimisen alueessa. Jokaista monivalintakysymystä seuraa avoin kysymys, jossa vastaajaa pyydetään kertomaan konkreettisin esimerkein havaintojaan ryhmän toiminnasta valitsemissaan osa-alueista. Lisäksi kyselylomakkeen lopussa kysytään avoimella kysymyksellä, kuinka vastaaja kokee Kanervan päiväkodin kestävän kehityksen arvojen mukaisen ympäristökasvatuksen vaikuttavan lapsen kasvuun, kehitykseen ja oppimiseen Oravien ryhmässä.

Hirsjärven ja Hurmeen (200, 42–25) mukaan haastattelun määritelmänä on vuorovaikutus, jonka tarkoituksena on kerätä tietoa ennalta suunnitellusta aiheesta, ennalta suunnitellulla tavalla. Haastattelua saatetaan verrata keskusteluun, joka kuitenkin on liian avoin tilanne tutkimustiedon keräämiseen. Haastattelu voi olla avointa, jolloin kysymys luo mahdollisuuden laajalle vastaukselle, tai se voi olla esimerkiksi strukturoitua, jolloin haastattelijalla voi olla haastattelun pohjana haastattelulomake. Strukturoitu haastattelu toimii tilanteissa, joissa haastattelijalla on tuntee haastateltavan tilannetta edes jossain määrin. Haastateltavan tunteminen vaikuttaa kysymysten luontiin sellaisiksi, että ne sopivat haastateltavalle. Kyselyhaastattelussa, joka suoritetaan kyselylomakkeen avulla, haasteena voi olla haastateltavien eri elämäntilanteet, minkä vuoksi monipuoliselle vastaajaryhmälle käy paremmin avoin haastattelu, jossa haastattelijalla voi muokata kysymyksiä haastattelun edetessä. Kyselyhaastattelu kyselylomakkeella toimii optimaalisesti tietyille vastaajaryhmille,

kuten ammattiryhmälle tai tietyn alueen asukkaille luotuna. (Hirsjärvi ja Hurme 2000, 42–45.)

Haastattelun käyttö aineistonkeruumenetelmänä on yleistynyt, mutta se on aina ollut yksi käytetyimpiä aineistonkeruumenetelmiä. Etenkin hieman strukturoitujen tai täysin vapaamuotoisten haastattelujen suosio on aineistonkeruumenetelmänä kasvanut. Haastattelu koetaan ihmistieteissä usein helpoksi tavaksi saada se tieto, mitä tutkimukseen tarvitaan. Hirsjärvi ja Hurme (2000, 30–34) tuovat esille, että haastattelussa on kuitenkin omat haasteensa. Suorassa vuorovaikutuksessa suoritettujen haastattelut saattavat saada vaikutteita haastattelijan subjektiivisuudesta. Äänenpainolla, ilmeillä ja eleillä voi vaikuttaa haastateltavaan ja haastateltavan vastauksiin, joka voi aiheuttaa eri tuloksen kuin toisen haastattelijan suorittama haastattelu samassa tilanteessa.

Kasvokkain suoritettu haastattelu ja kyselyhaastattelu voivat olla menetelminä jokseenkin toisistaan eroavia. Eroavaisuuksiin vaikuttaa esimerkiksi kyselylomakkeen selkeys, haastattelun vapaamuotoisuus ja inhimilliset tekijät, kuten vastaajien tai haastateltavien ikä, koulutustausta ja maantieteellinen sijainti. Vuorovaikutuksellisesti haastattelu on tutkijoille työllistävämpi ja kalliimpi menetelmä kerätä tutkimusaineistoa, kun taas kyselylomakkeella vastaajien tarvitsee olla motivoituneita ja valikoituja, jotta he vastaavat kyselyyn. Hirsjärvi ja Hurme (2000, 37) tuovat ilmi uskovan kyselylomakkeen toimivan aineistonkeruumenetelmänä, jos se on kunnolla suunniteltu ja sillä pyritään keräämään yksilöllistä, konkreettista tietoa.

Kyselyhaastattelun nimestä käy ilmi, että se kuuluu haastattelujen joukkoon, mutta Hyvärinen, Nikander ja Ruusuvaori (2017, luku 2,3) tuovat esille sen, kuinka merkitys sanassa on alkuosassa, sillä kasvokkain suoritettujen haastattelujen vuorovaikutuksellisuus on kyselyhaastattelussa pienessä roolissa, ellei jopa epätoivottavaa. Kyselyhaastatteluita on suoritettu kasvotusten, mutta teknologian kehityksen myötä niitä siirryttiin tekemään myös puhelimitse ja myöhemmin myös tietokoneavusteisesti. Haastattelijan ja haastateltavan vuorovaikutus on voitu kyselyhaastatteluissa pyrkiä jopa standardisoimaan, jolloin on pyritty haastattelijoiden osalta mahdollisimman yhtenäiseen toimintamalliin.

Kyselyhaastattelun tarkoituksena on saada ohjeistusta noudattavat vastaukset kysymyksiin ilman spontaania vuorovaikutusta. Kyselyhaastattelu on usein

standarditoimi, joka etenee tietyllä tavalla joka haastattelussa. Haastattelija antaa kaikille haastateltaville samat ohjeet samoihin kysymyksiin. Kyselyhaastattelussa käytettävän kyselylomakkeen suunnittelu on tärkeä osa tutkimusta. Strukturoidun kyselylomakkeen suunnittelussa on huomioitava asioita kuten kysymysten looginen eteneminen ja kohtuullinen pituus, kielen selkeys, yksiselitteiset kysymykset ja kysymystyyppien valitseminen. Kyselyhaastattelua luodessa on ideoitava tehokkain tapa tavoittaa kyselyhaastattelun kohderyhmä sekä päättää kyselyhaastattelun toteutustapa ja ajoitus. Ennen kyselyhaastattelun suorittamista kyselylomakkeella, on tärkeää myös arvioida lomakkeen toimivuus koehaastattelulla, jolloin tulee arvioida lomakkeen toimivuutta loogisuuden, käytetyn kielen ja pituuden näkökulmista. (Hyvärinen ym. 2017, luku 2,3.)

6.3 Analyysi lähilukuna

Analyysimenetelmänä opinnäytetyössä käytetään lähilukua, joka on laadullinen analysointimenetelmä. Lähiluku on joustava analysointimenetelmä, joka perustuu aineiston tulkintaan yksityiskohtaisen analyysin avulla. Tarkoituksena on löytää merkityksiä tutkittavasta asiasta. (Koppa 2015b.) Lähiluku valittiin analysointimenetelmäksi menetelmän väljyyden ja niin tutkimukseen osallistuvien kuin tutkijan tulkintoihin perustuvuuden vuoksi, jolloin se soveltuu hyvin erilaisten laadullisten aineistojen analysointiin. Koska kyselykaavakkeen tulee täyttämään Kanervan päiväkodin varhaiskasvatuksen henkilöstö havainnoituaan ryhmän lapsia, tekevät he jo valmiiksi tulkintoja havainnoistaan vastatessaan kysymyksiin. Lapsihavainnoinnin prosessi on kehämäinen ja sisältää havaintojen dokumentoinnin, analysoinnin, tulkinnan, toiminnan suunnittelun ja toteutuksen sekä arvioinnin (Koivunen & Lehtinen 2016, 15). Näitä tulkintoja opinnäytetyössä tulkitaan etsien niistä teemoja ja samankaltaisuuksia.

Lähiluku on samankaltainen analyysimenetelmä kuin teemoittelu. Teemoittelussa aineistosta etsitään yhdistäviä tekijöitä ja seikkoja, joista muodostetaan teemoja. Teemoittelussa teemat ovat ennalta määrättyjä tai nousevat aineistosta, ja litteroinnin jälkeen aineisto voidaan järjestellä teemoihin. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006.) Lähiluvussa puolestaan teemat nousevat aineistosta itsestään ja perustuvat tulkintoihin aineiston eri elementeistä. Aineiston analyysi lähtee liikkeelle aineiston tarkastelulla. Tutkija etsii lähdemateriaalista faktoja ja yksityiskohtia.

Tarkasteltavat asiat ja käsitteet määräytyvät tutkimuskysymyksen mukaan ja voivat olla ennalta määrättyjä. Seuraavaksi tutkija tulkitsee havaintojaan tehden sitten yksittäisten havaintojen joukosta johtopäätöksiä ja tulkintoja havaintojensa perusteella. Induktiivisella päättelyllä tutkija muodostaa yleistyksiä joukosta yksittäisiä havaintoja. Aineistoa lukiessa tutkija merkitsee huomioita sekä avainsanoja ja lauseita lukemastaan kiinnittäen huomiota yllättäviin tai kysymyksiä herättäviin seikkoihin tekstissä. Kaavojen, kuvioiden ja teemojen löytäminen usean lukukerran jälkeen muodostuu tekstissä toistuvista samankaltaisuuksista. (Kain 1998.)

Lähiluvussa aineistoa käydään läpi useamman kerran etsien syventävää tietoa tutkijan omien tulkintojen ollessa osa prosessia. Tieteen termipankki (2016) määrittelee lähiluvun olevan mahdollisimman yksityiskohtainen ja intensiivinen aineiston lukemisen menetelmä. Aineistosta voidaan lähilukua käyttäen etsiä ja löytää teemoja ja se mahdollistaa myös tutkijan omien tulkintojen tarkastelun. Lähiluvun historia on uuskriittisessä kirjallisuustutkimuksessa, jossa tutkittavaa tekstiä luetaan tarkasti ja yksityiskohtaisesti useita kertoja. Menetelmää voidaan käyttää niin kirjoitetun tekstin kuin visuaalisten, äänellisten sekä materiaalisten aineistojen ja niiden yhdistelmien analysoinnissa. Useassa vaiheessa tapahtuvan lukemisen kautta tutkija tarkastelee tekstiä yksityiskohdista lähtien kohti kokonaisuuksia. Lähiluku on prosessinomainen analyysimenetelmä: jokainen lukukerta tuottaa tekstistä uutta ja olennaista tietoa.

Lähilukua käytetään opinnäytetyössä prosessinomaisesti viidessä vaiheessa. Aineistosta etsitään opinnäytetyön tutkimuskysymykseen liittyviä teemoja ja sanoja, jotka kirjataan ylös paperille tai sähköiseen dokumenttiin ja edelleen sähköiseen Padlet-sovellukseen. Kyselylomakkeen mukaisesti analyysin tekijän, tässä tapauksessa opinnäytetyön tekijöiden, tulkinnat aineistosta kootaan Varhaiskasvatussuunnitelman oppimisen alueiden alle. Ensimmäisessä vaiheessa kyselyhaastattelun sähköinen aineisto luetaan läpi useaan kertaan. Toisessa vaiheessa analyysi koostuu vain yksittäisistä sanoista ja teemoista, jotka opinnäytetyön tekijät tulkitsevat vastaavan opinnäytetyön tutkimuskysymykseen. Kolmannessa vaiheessa sanoille ja teemoille pyritään löytämään yhteisiä tekijöitä ja toistuvuutta kyselylomakkeen vastauksista. Neljännessä vaiheessa saatuja tuloksia verrataan Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden oppimisen alueisiin etsien yhteneväisyyksiä materiaaleista. Viidennessä vaiheessa opinnäytetyön tekijät muodostavat induktiivisella päättelyllä tulkintojensa pohjalta vastauksen tutkimuskysymykseen.

Prosessinomaisen työskentelyn vuoksi vaiheita voidaan toistaa niin kauan, että opinnäytetyön tekijät voivat vastata tutkimuskysymykseen yksiselitteisesti. Opinnäytetyön tekijät muodostavat aineistosta tulkintojensa mukaan käsitekarttoja, joissa näkyvät aineistosta nousseet teemat, toistumat sekä yhteneväisyydet Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden oppimisen alueisiin (Liite 4).

6.4 Eettisyys ja luotettavuus

Eettiset näkökulmat

Tutkimuseettinen neuvottelukunta (2012) on luonut kattavat ohjeet tutkimuksia koskevista eettisistä periaatteista, ja sen luomat ohjeet koskevat kaikkia tieteenaloja. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan mukaan tieteellinen tutkimus on luotettavaa ja eettisesti hyväksyttävää vain, jos tutkimuksen eettisinä lähtökohtina toimii hyvä tieteellinen käytäntö. Myös Arenen (2020, 5) raportissa tuodaan ilmi, että opinnäytetyön tekijän on tunnettava hyvä tieteellinen käytäntö, vastuut koskien tieteellistä käytäntöä, eettisen ennakoarvioinnin lähtökohdat sekä ihmisiin kohdistuvan tutkimuksen periaatteet.

Tutkimuseettinen neuvottelukunta (2012, 6) on listannut tarkkaan hyvän tieteellisen käytännön lähtökohdat. Näitä lähtökohtia ovat esimerkiksi tiedeyhteisön tunnustamat toimintatavat kuten rehellisyys sekä yleinen huolellisuus ja tarkkuus tutkimustyön eri vaiheissa, eettisesti kestävien tiedonhankinta- ja arviointimenetelmien käyttö, muiden tutkijoiden työn arvostaminen ja tarpeen tullen esille tuonti, vaatimusten edellyttämällä tavalla suoritettu prosessin suunnittelu sekä tietoaineiston tallentaminen, tarvittavien tutkimuslupien hakeminen sekä eettisen ennakoarvioinnin suorittaminen ja tutkimushankkeeseen osallistuvien informointi heidän vastuistaan sekä velvollisuuksistaan. Opinnäytetöitä ohjaa tarkka kirjallinen ohjeistus lähteiden käytön suhteen, ja jokainen opinnäytetyö pitää palauttaa plagiaatintunnistusjärjestelmään ennen niiden lähettämistä arvioitaviksi. Näin saadaan varmuus siitä, että opinnäytetyön tekijä ei käytä toisten tutkimuksia tuomatta tekijää esille. (Arene 2020, 7.) Tutkijoiden on myös kyettävä refleктоimaan omaa tilannettaan ja toimintaansa, sekä tarpeen tullen evätä itsensä arviointi- ja päätöksentekotilanteista.

Tietosuojasta huolehtiminen on myös tärkeä eettinen seikka tutkimusta tehdessä. (TENK 2012, 6.)

Hyvän tieteellisen käytännön noudattamisesta vastaavat yleisesti ottaen aina tutkimusta suorittavat henkilöt. Vastuu jakautuu kuitenkin myös esimerkiksi oppilaitoksille kuten ammattikorkeakouluille ja yliopistoille, jos tutkimusta suorittaa oppilaitoksen opiskelija. Ammattikorkeakoulut ja yliopistot ovat vastuussa opiskelijoiden ohjaamisesta hyvän tieteellisen käytännön käyttöön ja tutkimuseettikan opettamisesta. Hyvän tieteellisen käytännön takaamiseksi korkeakoulujen on tarjottava esimerkiksi oppilaitoksessa opinnäytetöitä ohjaaville opettajille koulutusta tutkimuseettikkaan liittyen. (TENK 2012, 7.) Arenen (2020, 7) mukaan epäilyt koskien hyvän tieteellisen käytännön loukkausta alemman ammattikorkeakoulututkinnon opinnäytetyössä käsitellään ammattikorkeakoulun omassa prosessissa. Ilmoitusvastuu epäilystä on opiskelijalla ja opinnäytetyön ohjaajalla. Ilmoitus epäilystä tehdään ammattikorkeakoulun rehtorille ja rehtorin päätettäväksi jää, onko tarpeen käynnistää esiselvitys HTK-prosessin mukaisesti.

Tutkimuseettisen neuvottelukunnan (2019, 4) julkaisemat ohjeet humanistisen, yhteiskuntatieteellisen ja käyttäytymistieteellisen tutkimuksen eettisistä periaatteista koskevat ihmiseen kohdistuvaa, ei-lääketeieteellistä tutkimusta. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan vuonna 2009 julkaisemaan ohjeistukseen oli vuoteen 2019 mennessä sitoutunut lähes jokainen kyseisillä tieteenaloilla vaikuttava korkeakoulu Suomessa. Vuonna 2019 julkaistuun ohjeistukseen sitoutuneet organisaatiot ovat vastuullisia työnantajina huolehtimaan siitä, että sen tiedeyhteisöön kuuluvat tutkijat tuntevat kyseiset ohjeet ja suositukset ja sitoutuvat niihin.

Ihmiseen kohdistuvaa tutkimusta sitovat yleiset eettiset periaatteet. Suomessa kaikilla tieteenaloilla on yleiset eettiset periaatteet, joihin lukeutuu esimerkiksi tutkijan velvollisuus kunnioittaa tutkittavien henkilöiden ihmisarvoa sekä vastuu kunnioittaa luonnon monimuotoisuutta ja aineellista sekä aineetonta kulttuuriperintöä. Yleisten eettisten periaatteiden mukaan tutkijan on toteutettava tutkimuksensa niin, että tutkimuksesta ei aiheudu merkittäviä tai turhia haittoja, riskejä tai vahinkoja tutkittaville osapuolille. (TENK 2019, 7.) Ihmiseen kohdistuvassa tutkimuksessa on kiinnitettävä huomiota eettisen ennakoarvioinnin tarpeen kartoittamiseen. Ihmistieteellisen tutkimuksen ennakoarvioinnissa arvioidaan suunniteltua tutkimusta, huomioiden

ennen kaikkea tutkimuksen mahdolliset haittavaikutukset tutkittavia kohtaan. Eettisen ennakoarvioinnin tarkoituksena on tarkastella suunniteltua aineistonkeruumenetelmää sekä tutkimuksen toteutustapaa, jotta tutkimusta suoritettaessa välttyttäisiin riskeiltä ja vahingoilta. (TENK 2019,14.) Jos ihmiseen tai inhimilliseen toimintaan kohdistuvan tutkimuksen eettistä ennakoarviointia ei ole tehty tarpeesta huolimatta, voi kyseessä olla loukkaus hyvää tieteellistä käytäntöä kohtaan (Arene 2020, 9).

Ihmiseen kohdistuvaa tutkimusta suoritettaessa tutkijan on muistettava inhimillisyys, niin omansa kuin tutkittavan henkilön. Tutkittavana oleva henkilö saattaa reagoida tutkimukseen hyvin eri tavalla kuin toinen tutkittava henkilö, minkä vuoksi on tärkeää, että tutkittava henkilö tietää voivansa keskeyttää osallistumisensa tutkimukseen milloin vain. Tutkijan on tärkeää tuoda ilmi tutkittavalle henkilölle, että osallistuminen tutkimukseen on vapaaehtoista, että tutkittava henkilö voi peruuttaa suostumuksensa osallistua tutkimukseen milloin vain ja että tutkittavalla henkilöllä on oikeus saada tietoa tutkimuksen sisällöstä, kuten henkilötietojen käsittelystä sekä tutkimuksen käytännön toteuttamisesta. (TENK 2019, 8.)

Luotettavuuden huomiointi

Opinnäytetyön tasoa ja luotettavuutta tulee arvioida koko opinnäytetyöprosessin ajan. Luotettavuutta saa lisättyä käyttämällä erilaisia aineistotyyppisiä, näkökulmia ja analyysimenetelmiä. Luotettava opinnäytetyö on sellainen, jonka tulos ei ole satumanvarainen, vaan samaan tulokseen pääsee monilla eri lähestymistavoilla. (Koppa 2010.)

Laadullisen tutkimuksen luotettavuuden arviointi erii määrällisen tutkimuksen luotettavuuden arvioinnista. Vaikka laadullisen tutkimuksen arviointiin voidaan joissain määrin käyttää reliabiliteetin ja validiteetin käsitteitä, arvioidaan laadullista tutkimusta ja sen tuloksia sekä luotettavuutta esimerkiksi tutkimuksen uskottavuutta ja luotettavuutta peilaten. Laadullisen tutkimuksen luotettavuutta voidaan arvioida esimerkiksi yleistettävyydellä sekä siirrettävyydellä. Jos tutkimus on suoritettavissa eri kohteessa kuin alkuperäisessä kohteessa, ja sen tulos on samaistuva alkuperäiseen tulokseen, voidaan tulosta pitää luotettavana. (Koppa 2010.)

Kriteerit laadullisen tutkimuksen luotettavuudesta ovat moninaiset ja eriävät joidenkin asiantuntijankunnan jäsenten näkökulmista. Luotettavuutta voi pohtia useasta

eri näkökulmasta, ja aikojen saatossa näkökulmia on tullut lisää, mikä on johtanut siihen, että osa tutkijoista nojaa kriteerien suhteen vanhaan termistöön ja osa uuteen. Ajan myötä myös termien sisällöt ovat muuttuneet, laajentuneet ja saaneet uutta sisältöä. (Eskola & Suoranta 1998, 211.)

Perimmäinen ajatus tutkimuksen arvioinnin taustalla on pohdinta sen totuudenmukaisuudesta ja väitteiden perusteltavuudesta. Luotettavuuden arvioinnin avuksi on luotu kuitenkin kriteeristöä joka osaltaan määrittää tutkimuksen luotettavuuden. Keskeistä laadullisen tutkimuksen luotettavuuden arvioinnissa on uskottavuus, subjektiivisuus, siirrettävyys ja vahvistuvuus. Uskottavuudella kriteerinä tarkoitetaan tutkijan uskomusten ja ymmärrysten tarkistuttamista tutkittavilla, jotta on selvää, että tutkijan käsitykset ovat samat. Ei kuitenkaan ole varmuutta lisääkö kyseinen toiminta tutkimuksen luotettavuutta, sillä siinä missä tutkijalla voi olla omat käsityksensä, tutkittava voi olla myös sokea omille kokemuksilleen. Tämän vuoksi subjektiivisuuden ymmärtäminen on tärkeää laadullista tutkimusta tehdessä. Tutkijan on ymmärrettävä oma subjektiivisuutensa itsereflektion kautta, jotta tulokset olisivat mahdollisimman objektiivisia. Vahvistuvuudella luotettavuuden kriteerinä tarkoitetaan tuloksen saamaa tukea vastaavista aiheita käsittelevistä tutkimuksista, joissa on päästy samoihin tuloksiin. Siirrettävyys luotettavuuden kriteerinä viittaa mahdollisuuteen tulosten siirtämisestä toiseen tilanteeseen tai tutkimukseen. (Eskola & Suoranta 1998, 210–212.) Eskola ja Suoranta (1998, 211–212) kuitenkin tuovat ilmi, että narratiivisessa tutkimuksessa vastaavat yleistettävyydet eivät yleensä toimi.

7 Tulokset

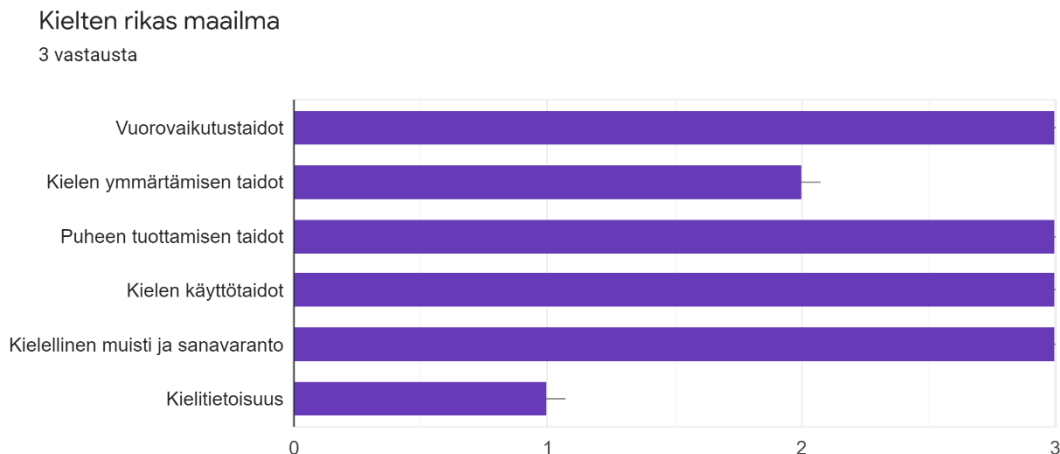
Kyselyhaastattelu toteutettiin Google Forms -alustaa hyödyntäen. Kyselylomake lähetettiin sähköisesti Kanervan päiväkodin johtajalle, joka lähetti kyselyn Oravien ryhmän varhaiskasvatushenkilöstölle. Oravien varhaiskasvatushenkilöstöllä oli kahdeksan päivää aikaa vastata kyselyyn. Ryhmässä työskentelevistä kahdesta varhaiskasvatuksen opettajasta ja kahdesta varhaiskasvatuksen hoitajasta kolme vastasi kyselylomakkeen kysymyksiin. Vastaaminen tapahtui varhaiskasvatushenkilöstön lapsiryhmässä tapahtuneen havainnoinnin ja havaintojen tulkinnan perusteella.

Tulokset pyrkivät vastaamaan opinnäytetyön tutkimuskysymykseen: Kuinka Kanervan päiväkodin kestävä kehityksen arvojen mukainen ympäristökasvatus osana Salpausselkä Geopark -päiväkotitoimintaa toteutuu 3–4-vuotiaiden lasten ryhmän toiminnassa Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden oppimisen alueissa. Tulokset kuvaavat Kanervan päiväkodin Oravien ryhmän varhaiskasvatushenkilöstöltä kerättyä aineistoa peilattuna Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden oppimisen alueisiin.

Tulokset on jäsennelty yleisestä yksityiseen, jolloin oppimisen alueiden mukaan jaotelluista osioista kuviota edeltävä teksti tuo kuvion kautta ilmi kuinka monivalintakysymysten vastaukset jakaantuivat suhteessa Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden oppimisen alueiden osa-alueisiin. Kuvion jälkeinen teksti avaa kyselylomakkeessa oppimisen alueiden mukaan jaoteltujen avointen kysymysten vastauksia. Avointen kysymysten vastauksia on peilattu Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden oppimisen alueisiin osa-alueittain.

Kielten rikas maailma

Kanervan päiväkodin Oravien ryhmän varhaiskasvatushenkilöstön vastausten perusteella kestävä kehityksen mukainen ympäristökasvatus näyttäytyy kaikissa kielten rikas maailma -oppimisalueen osa-alueissa. Varhaiskasvatushenkilöstö koki ympäristökasvatuksen nivoutuvan lasten vuorovaikutustaitojen, puheen tuottamisen taitojen, kielen käyttötaitojen sekä kielellisen muistin ja sanavarannon kehitykseen. Lisäksi enemmistö vastaajista koki ympäristökasvatuksen nivoutuvan kielen ymmärtämisen taitoihin ja vähemmistö koki ympäristökasvatuksen nivoutuvan kieli-tietoisuuteen. (Kuvio 2.)

Kuvio 2. Kielten rikas maailma

Lasten kielellisten identiteettien sekä kielellisten taitojen ja valmiuksien tukemista painotetaan Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (OPH 2018, 40–41). Kieli nähdään sekä oppimisen kohteena että välineenä vuorovaikutukselle. Kanervan päiväkodin Oravien ryhmän varhaiskasvatushenkilöstö tukee lasten kielellisen vuorovaikutuksen kehitystä leikkien, riimien ja lorujen kautta. Varhaiskasvatuksen henkilöstö keskustelee lasten kanssa muun muassa roskaamisesta sekä lukee lapsille. Ryhmässä huomioidaan aikuisten rooli kielenkäytön esimerkkeinä, ja tätä hyödynnetään lasten kielen käyttötaitojen laajentamisena esimerkiksi tukiviittomien ja englanninkielisen syntymäpäivälaulun kautta.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (OPH 2018, 41–42) aikuisen rooli kielen mallintajana ja lasten sanavarannon sekä kielellisen muistin kehittyminen loruttelun, tarinoiden ja riimittelyn avulla on tärkeässä asemassa. Sanavarannon kehittymistä tukee myös Oravien ryhmän luonnon hyödyntäminen lasten kielellisten identiteettien kehittämisessä. Luontoa tutkitaan Oravien ryhmässä tutustumalla aihealueen käsitteistöön ja pohtimalla esimerkiksi roskaamisen vaikutusta. Näin toimimalla vahvistetaan lasten luontosuhdetta.

Ilmaisun monet muodot

Ilmaisun monet muodot -oppimisen alueessa Kanervan päiväkodin Oravien ryhmän varhaiskasvatushenkilöstö koki kestäväen kehityksen mukaisen ympäristökasvatuksen näyttäytyvän myös kaikissa osa-alueissa. Kaikki vastaajat kokivat

ympäristökasvatuksen näkyvän kuvallisen ilmaisun toiminnassa. Enemmistö vastaajista koki ympäristökasvatuksen näkyvän musiikillisen, sanallisen sekä kehoillisen ilmaisun toiminnassa. (Kuvio 3.)

Ilmaisun monet muodot
3 vastausta

Kuvio 3. Ilmaisun monet muodot

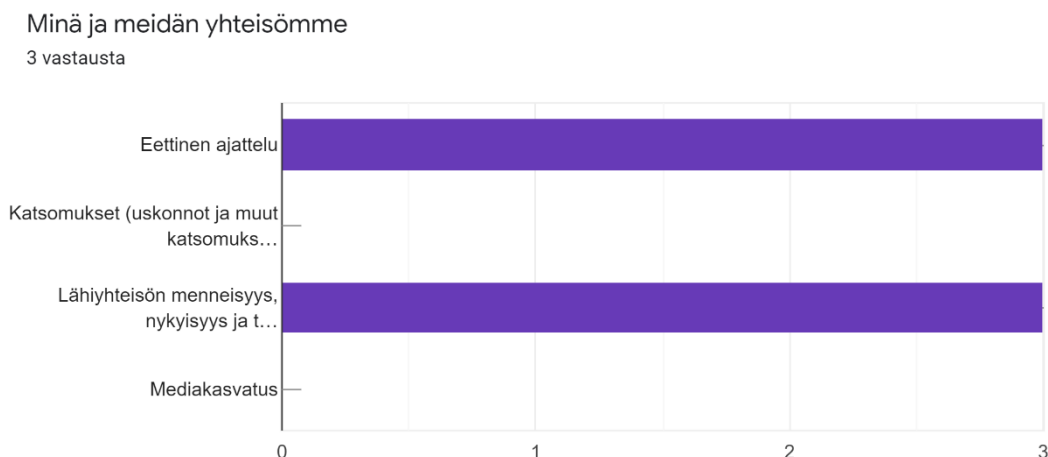
Oravien ryhmässä toteutetaan aiheen mukaista toimintaa, kuten veden olomuotoihin tutustumista lumiukkolaulujen, vesi- ja lumiukkoaskartelujen sekä lumiaiheisten lorujen kautta. Toiminnassa käytetään sekä kierrätys- että luonnonmateriaaleja. Kierrätys- ja luonnonmateriaalien käyttö toiminnassa samaistuu Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden (OPH 2018, 43–44) ohjeisiin, joissa kuvaillaan ilmaisun eri muotoihin tutustumista moniaistisena ja erilaisia työtapoja hyödyntävänä toimintana. Aiheenmukaisen toiminnan kautta Oravien ryhmässä edistetään Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden mukaisesti lasten musiikillisia kokemuksia, vahvistetaan suhdetta musiikkiin ja kuvataiteeseen sekä annetaan esteettisiä ja moniaistillisia elämyksiä lapsille.

Myös kehoillisessa ilmaisussa, kuten liikuntaleikeissä ja hiihdossa, toimintaa suunnitellaan ja toteutetaan aiheen mukaisesti. Lapsen osallisuus on huomioitu lapsilähtöisyytenä niin suunnitellussa kuin spontaanissa toiminnassa. Aiheenmukaisuus nivoutuu Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden oppimisen alueeseen ilmaisun monet muodot (OPH 2018, 43–44), sillä Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa tuodaan ilmi spontaanin ja yhteisesti suunnitellun ilmaisun kokemisen tärkeys

lapselle. Lapsilähtöisyys toiminnan suunnittelun lähtökohtana näkyy myös Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa toimintaympäristöjen innostavuutena sekä lasten mielikuvituksesta otettuina ideoina, luoden yhteyden Oravien ryhmän lapsilähtöiseen ja aiheenmukaiseen toimintaan.

Minä ja meidän yhteisömme

Oppimisen alueessa minä ja meidän yhteisömme Kanervan päiväkodin Oravien ryhmän varhaiskasvatushenkilöstö koki kestävän kehityksen mukaisen ympäristökasvatuksen näkyvän eettisen ajattelun sekä lähiyhteisön menneisyyden, nykyisyyden ja tulevaisuuden osa-alueissa merkittävästi. Katsomusten ja mediakasvatuksen osa-alueissa ei ympäristökasvatusta koettu näkyväksi toiminnassa. (Kuvio 4.)

Kuvio 4. Minä ja meidän yhteisömme

Oravien ryhmässä pohditaan lähiyhteisöä ja sen toimintaa historian, nykyisyyden ja tulevaisuuden näkökulmasta. Asiaan syvennytään vertaamalla jääkauden aikaa nykyolosuhteisiin ja pohditaan eroja aikakausissa. Tulevaisuutta pohditaan peilaten sitä nykyhetkeen, perehtymällä siihen kuinka nyt on toimittava, jotta turvallinen elämä voi jatkua luonnonvaroja, luontoa ja elämää kunnioittaen. Lähiyhteisön menneisyyteen ja nykyisyyteen tutustuminen sekä tulevaisuuden pohdinta kehittää ja tukee Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden (OPH 2018, 44–45) mukaan lasten valmiuksia ymmärtää yhteisöjen monimuotoisuutta ja niissä toimimista. Hyvän tulevaisuuden edellytysten pohdinta harjoittaa lasten eettisen ajattelun kehittymistä.

Oravien ryhmän lapset tutustuvat luontoon ja luonnonkohteisiin muun muassa Salpausselkä Geopark -päiväkotitoiminnan kautta, ja vievät tietoa näin myös koteihin. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden (OPH 2018, 44) mukaan varhaiskasvatuksessa pohditaan yhteisöjen normeja ja sääntöjä sekä mahdollistetaan lasten vuorovaikutustaitojen kehittymistä.

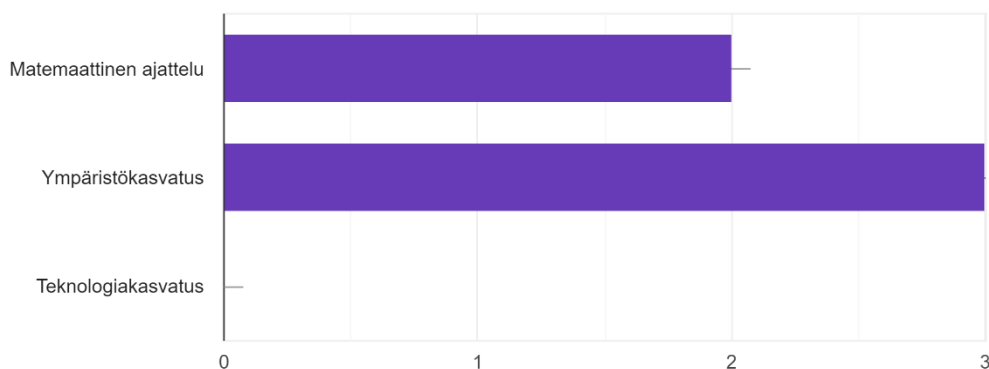
Luontoon tutustuminen Oravien ryhmässä tapahtuu laaja-alaisesti kaikilla aisteilla konkreettisessa toiminnassa. Aistihavainnot voivat olla joko luonnon tai toisten ihmisten aiheuttamia. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (OPH 2018, 44) kannustetaan tukemaan lasten laaja-alaisen osaamisen valmiuksia, kuten vuorovaikutustaitoja sekä ajattelua ja oppimista. Eettisen ajattelun kehittymistä edistetään Oravien ryhmässä terveen itsetunnon tukemisella, jotta moraalinen toiminta mahdollistuu. Terveeseen itsetuntoon sisältyy positiivinen minäkuva, toisten huomioiminen sekä käytäntöjen ja tapojen pohdinta ja vertailu aikakaussidonnaisesti. Lisäksi pohditaan kestävän kehityksen periaatteita kuten kierrätystä.

Tutkin ja toimin ympäristössäni

Kanervan päiväkodin Oravien ryhmän varhaiskasvatushenkilöstö koki tutkin ja toimin ympäristössäni -oppimisen alueessa kestävän kehityksen mukaisen ympäristökasvatuksen näkyvän eniten ympäristökasvatuksen osa-alueen toiminnassa. Matemaattisen ajattelun osa-alueessa enemmistö Oravien varhaiskasvatushenkilöstöstä koki kestävän kehityksen mukaisen toiminnan näkyväksi. Sen sijaan teknologiakasvatuksen osa-alueessa ei ympäristökasvatuksen mukaista toimintaa koettu näkyväksi. (Kuvio 5.)

Tutkin ja toimin ympäristössäni

3 vastausta

Kuvio 5. Tutkin ja toimin ympäristössäni

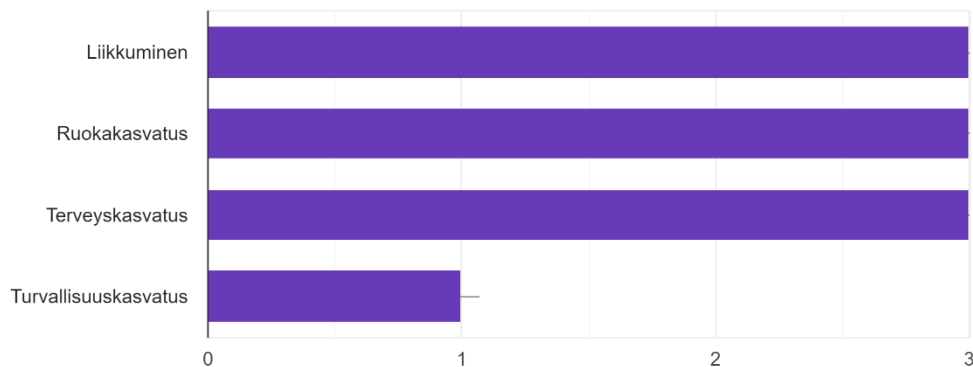
Oravien ryhmä hyödyntää metsää oppimisympäristönä laajasti. Metsä oppimisympäristönä mahdollistaa liikunnallisen, musiikillisen ja draamallisen ilmaisun sekä matemaattisen harjoittelun. Matemaattinen harjoittelu toteutuu esimerkiksi metsämatikassa, jossa hyödynnetään luonnon materiaaleja matemaattiseen ajattelun kehittämiseen. Oravien ryhmän toiminta nivoutuu yhteen monilta osin Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden tutkin ja toimin ympäristössäni -oppimisen alueen (OPH 2018, 46–47) kanssa. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa matemaattisen ajattelun kehittämisen edistämiseksi toiminnan tulisi olla havainnollistavaa ja leikinomaista. Ympäristön havainnointi ja sieltä lukujen sekä määrien etsiminen ja yhdistäminen lukusanaan toimii esimerkkinä innostavasta ja elämyksellisestä oppimisympäristöstä. Elämykselliset oppimisympäristöt auttavat kehittämään lapsen ajattelua ja oppimista sekä syy- ja seuraussuhteen ymmärrystä.

Oravien ryhmän ympäristökasvatuksessa keskeistä on kierrätyksestä ja jätteiden lajittelusta keskusteleminen, tavaroiden hyötykäytön pohtiminen sekä materiaalien kohtuullinen käyttö ja energiankulutuksen huomioiminen. Ympäristökasvatuksen näkökulmina toimivat muun muassa Vesijärvi-kummius ja Vihreä lippu -ympäristötoiminnan periaatteet. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (OPH 2018, 46–47) Oravien ryhmän toimintaa kuvaava kestävästä kehityksestä opettaminen sisältyy ympäristökasvatukseen. Kestävään elämäntapaan ohjaaminen, roskaamisen haitoista keskustelu, kohtuullisuuden käsittäminen, energian säästämiseen liittyvät asiat ja jätteiden vähentäminen yhdistävät Oravien ryhmän toiminnan Varhaiskasvatussuunnitelman perusteisiin.

Kasvan, liikun ja kehityn

Kasvan, liikun ja kehityn -oppimisen alueessa kestävä kehityksen mukainen ympäristökasvatus näkyi Kanervan päiväkodin Oravien ryhmän varhaiskasvatushenkilöstön mukaan liikkumisen, ruokakasvatuksen ja terveystieteiden osa-alueissa. Vähemmistö vastaajista koki ympäristökasvatuksen näkyvän turvallisuuskasvatuksen osa-alueen toiminnassa. (Kuvio 6.)

Kasvan, liikun ja kehityn
3 vastausta

Kuvio 6. Kasvan, liikun ja kehityn

Kanervan päiväkodin Oravien ryhmässä kannustetaan lapsia liikkumaan luonnossa ja metsässä, ja korostetaan autolla kulkemisen sijaan vaihtoehtoisia liikuntamene- telmiä, joita ovat esimerkiksi kävely, pyöräily ja joukkoliikenteen käyttäminen. Ryhmän toiminta nivoutuu yhteen Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden (OPH 2018, 47) kanssa, joissa painotetaan varhaiskasvatuksen tehtävää luoda pohja ter- veyttä ja hyvinvointia arvostavalle elämäntavalle sekä kannustaa lapsia fyysiseen aktiivisuuteen ja liikkumaan liikkumisen ilosta. Liikunnan merkitystä ihmisen hyvin- voinnille tuodaan esiin Oravien ryhmässä positiivisen pedagogiikan keinoin. Positiivinen pedagogiikka näkyy kasvatuksessa kannustamalla toivottuun toimintaan, ker- tomalla toiminnan positiivisista vaikutuksista ja antamalla runsaasti vaihtoehtoja liik- kumiselle. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden (OPH 2018, 48) mukaan omaehtoinen, lapsilähtöinen ja monipuolinen ryhmässä tapahtuva liikunta tukee las- ten sosiaalisten taitojen kehittymistä, tervettä suhtautumista liikuntaan ja motoristen perustaitojen oppimista hyödyntämällä lasten aisteja monipuolisesti eri toimintaym- päristöissä.

Ruokakasvatuksen osalta Oravien ryhmän lapsia kannustetaan terveelliseen ravin- toon painottaen juuresten, kasvien ja hedelmien tärkeyttä. Positiivisen pedagogii- kan keinoin lapsia kannustetaan ja kehdutaan terveellisten valintojen myötä kuten salaatin maistamisesta. Oravien ryhmässä pyritään minimoimaan biojätteen määrä pohtimalla lasten ja aikuisten kanssa annoskokoa. Lautanen pyritään syömään tyh- jäksi, mutta positiivisen pedagogiikan keinoin lasta kannustetaan ilman pakotteita.

Oravien ryhmän toiminta nivoutuu varhaiskasvatuksen ruokakasvatuksen tavoitteen tukea lasten myönteistä ja terveellistä suhtautumista ruokaan. Monipuolinen ruoka ja sosiaaliset ruokailutilanteet edistävät muun muassa lasten sanaston kehittymistä sekä tutustuttavat yhdessä syömisen kulttuuriin (OPH 2018, 48).

Tarpeellinen lepo pyritään takaamaan Oravien ryhmässä keskustelemalla unen merkityksestä. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden (2018, 48) mukaan riittävän levon merkityksen pohdinta tukee lasten suhdetta turvalliseen ja terveelliseen elämäntapaan.

Ympäristökasvatuksen vaikutus lapsen kasvuun, kehitykseen ja oppimiseen

Kyselyhaastattelun kyselylomakkeen viimeinen kysymys oli avoin kysymys liittyen Oravien ryhmän varhaiskasvatushenkilöstön näkemyksiin siitä, kuinka he kokevat Kanervan päiväkodin kestävän kehityksen arvojen mukaisen ympäristökasvatuksen vaikuttavan lapsen kasvuun, kehitykseen ja oppimiseen lapsiryhmässä. Oravien ryhmän varhaiskasvatushenkilöstö on maininnut ympäristökasvatuksen vaikutukseksi luonnossa liikkumisen ilon kehittymisen.

Oravien ryhmän varhaiskasvatushenkilöstö kokee ympäristökasvatuksen vaikuttavan lapsiryhmän kestävän kehityksen mukaisten valintojen syntyyn arjessa. Oravien ryhmässä ympäristökasvatus vaikuttaa kehittävästi myös lasten valmiuksiin tarkastella kriittiseltä ja ekologiselta kannalta ympäröivää todellisuutta. Ympäristökasvatuksen vaikutukset näkyvät myös siirtovaikutuksena lasten kodeissa, joissa ympäristökasvatus on lasten kautta vaikuttanut lajitteluun ja aktivoinut liikkumaan.

8 Pohdinta

8.1 Johtopäätökset

Opinnäytetyön tarkoituksena oli tuottaa laadullisen tutkimuksen keinoin kyselyhaastattelulla tietoa Kanervan päiväkodin henkilöstölle sekä Lahden kaupungin varhaiskasvatuspalveluille Salpausselkä Geopark -päiväkodin toiminnan nivoutumisesta Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden oppimisen alueisiin 3–4-vuotiaiden lasten ryhmässä varhaiskasvatuksessa. Kestävän kehityksen mukainen ympäristökasvatus näkyi haastattelulomakkeen vastauksissa kaikissa oppimisen alueissa ja lähes kaikissa oppimisen alueiden osa-alueissa. Vastauksia tuli sekä ympäristökasvatuksesta yleensäkin että painottuen Salpausselkä Geopark -päiväkotitoimintaan. Esimerkkinä voidaan käyttää lähiluonnon hyödyntämistä varhaiskasvatuksen toimintaympäristönä Salpausselkä Geopark -päiväkodin kriteeristön mukaisesti. Salpausselkä Geopark -toiminta näyttäytyi Oravien ryhmän toiminnassa myös esimerkiksi lasten sanavarannon laajentumisena jääkauden käsitteistöön tutustumalla sekä lähiyhteisön menneisyyden, nykyisyyden ja tulevaisuuden pohtimisena kestävän elämäntavan näkökulmasta. Kestävän elämäntavan pohtiminen on myös tärkeä osa Oravien ryhmän Vihreä lippu -ympäristötoimintaa, ja lasten osallisuuden lisääminen lapsilähtöisen toiminnan kautta on osa Vihreä lippu -ympäristötoiminnan perusajatusta (Vihreä lippu 2020). Lisäksi Oravien ryhmän lasten koettiin vievän oppimaansa tietoa koteihin esimerkiksi lajittelusta ja liikunnan hyödyistä, sekä oppivan valmiuksia tarkastella kriittisesti ja ekologiselta kannalta ympäristöään ja sen toimintaa.

Opinnäytetyön tavoite oli selvittää, kuinka Kanervan päiväkodin kestävän kehityksen arvojen mukainen ympäristökasvatus näyttäytyy Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden oppimisen alueissa varhaiskasvatushenkilöstölle. Varhaiskasvatushenkilöstö havainnoi ympäristökasvatuksen toteutuvan kaikissa oppimisen alueissa ja havainnoista tehtyjen tulkintojen avulla opinnäytetyön tekijät löysivät samankaltaisuuksia Oravien ryhmän toiminnan ja Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden oppimisen alueiden kuvausten kanssa. Eniten nivoutumista esiintyi oppimisen alueissa kielten rikas maailma, ilmaisun monet muodot sekä kasvan, liikun ja kehityn. Näissä oppimisen alueissa kestävän kehityksen mukainen ympäristökasvatus koettiin toteutuvan oppimisen alueen jokaisessa osa-alueessa. Minä ja meidän

yhteisömme -oppimisen alueessa kestävän kehityksen arvojen mukainen ympäristökasvatus näkyi eettisen ajattelun sekä lähiyhteisön menneisyyden, nykyisyyden ja tulevaisuuden osa-alueissa ja tutkin ja toimin ympäristössäni -oppimisen alueessa matemaattisen ajattelun ja ympäristökasvatuksen osa-alueissa.

Tutkimuskysymys opinnäytetyössä oli: Kuinka Kanervan päiväkodin kestävän kehityksen arvojen mukainen ympäristökasvatus osana Salpausselkä Geopark -päiväkotitoimintaa toteutuu 3–4-vuotiaiden lasten ryhmän toiminnassa Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden oppimisen alueissa. Tutkimuskysymykseen saatiin kyselyhaastattelun sekä aineiston analysoinnin ja tulkinnan kautta vastaukseksi, että ympäristökasvatus toteutuu kaikissa oppimisen alueissa.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet on velvoittava asiakirja (OPH 2018, 7). Varhaiskasvatustoiminnan nivoutuminen Varhaiskasvatussuunnitelman perusteisiin on olennainen osa varhaiskasvatustoiminnan laadun arvioimisessa ja kehittämisessä. Opinnäytetyöllä saatu tieto Kanervan päiväkodin Oravien ryhmän ympäristökasvatustoiminnan nivoutumisesta Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden oppimisen alueisiin voidaan nähdä olevan tärkeää varhaiskasvatushenkilöstön toiminnan suunnittelun, arvioinnin ja kehittämisen näkökulmasta. Se, että ympäristökasvatus on saatu nivoutumaan kaikkiin oppimisen alueisiin, kertoo Kanervan päiväkodin onnistuneesta toiminnasta ympäristökasvatuksessa.

Ympäristökasvatus ja kestävän elämäntavan kasvatus ovat yksi tärkeä osa lasten laaja-alaisen osaamisen kehittymisen tukemisessa. Laaja-alainen osaaminen kattaa Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden (OPH 2018, 23–24) mukaan muun muassa arvojen, asenteiden, taitojen ja tietojen yhdistämisen osaamista ympäröivässä yhteisössä ja yhteiskunnassa. Lapset tarvitsevat valmiuksia tehdä, toimia ja ajatella sekä itsenäisesti että yhteisön jäsenenä yhteiseksi hyväksi.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet määrittävät varhaiskasvatuksen ympäristökasvatuksen tavoitteiksi lasten luontosuhteen ja vastuullisen ympäristössä toimimisen vahvistamisen ja ohjaamisen kohti kestävää elämäntapaa. Ympäristökasvatuksen kolme ulottuvuutta ovat oppiminen ympäristössä, oppiminen ympäristöstä sekä toimiminen ympäristön puolesta. Lähiluonnon hyödyntäminen ympäristökasvatuksen tavoitteiden saavuttamiseksi koetaan tärkeäksi. Luonnon kunnioittamisen

painottaminen ohjaa lapsia kestävän elämäntavan oppimiseen ja noudattamiseen. (OPH 2018, 46–47.)

Ympäristön ja luonnon kunnioittaminen nousee yhä enenevässä määrin pinnalle epävarmassa ajassa, missä lapset tällä hetkellä kasvavat. Varhaiskasvatuksen tehtäviä on turvata lasten minäpystyvyyden ja osallisuuden kehittymistä ja samalla ohjata lapsia oikean ja väärän erottamiseen sekä tekemään vastuullisia valintoja nyt ja tulevaisuudessa. Varhaiskasvatuksen toimintaympäristöjen rikastaminen lähi- luontoa ja luonnon materiaaleja hyödyntämällä opettaa lapsille vaihtoehtoja esimerkiksi kuluttamiselle ja vahvistaa lasten luontosuhdetta.

Opinnäytetyöllä saadun tiedon mukaan kestävän kehityksen arvojen mukainen ympäristökasvatus voidaan nivoa Varhaiskasvatussuunnitelman oppimisen alueisiin onnistuneesti. Tieto voi auttaa varhaiskasvatushenkilöstöä suunnittelemaan, toteuttamaan, arvioimaan ja kehittämään toimintaa erilaisissa varhaiskasvatusryhmissä ja -yksiköissä.

8.2 Opinnäytetyön luotettavuus ja eettisyys

Opinnäytetyön luotettavuuden ja eettisyyden arviointi nivoutuvat osittain yhteen. Yksi tärkeistä toimista opinnäytetyötä tehdessä on oman, eli opinnäytetyön tekijän toiminnan arviointi ja itsereflektio läpi prosessin (TENK 2012, 6). Oman subjektiivisuuden käsittäminen opinnäytetyötä tehdessä edistää eettisesti tuotettujen ja luotettavien tulosten saamista (Eskola & Suoranta 1998, 211–212). Arvioitaessa opinnäytetyön tekoa, on pidettävä mielessä hyvän tieteellisen käytännön lähtökohdat, kuten rehellisyys, tarkkuus, huolellisuus ja lähdekriittisyys sekä lähdemerkinnät, joiden kautta varmistetaan, että jokainen tutkija saa kunnian omasta työstään. Opinnäytetyötä tehdessä on huomioitu tarvittavien lupien kuten tutkimusluvan (Liite 3) hakeminen sekä toiminnan huolellinen suunnittelu. Huomioimalla toiminnassa nämä lähtökohdat ja eettiset ohjenuorat, ei opinnäytetyön teko loukkaa hyvää tieteellistä käytäntöä. (TENK 2012, 6; Arene 2020, 9.)

Opinnäytetyön empiirisen osan suuntautuessa ihmisiin heidän havaintojensa ja tulkintojensa kautta, on opinnäytetyössä huomioitava ihmiseen kohdistuvaa tutkimusta ohjaavat säännökset. Opinnäytetyön tekijän on muistettava sekä oma että tutkittavan inhimillisyys, ja huomioitava jokaisen ihmisen yksilöllisyys. Opinnäytetyön

tekijän on huolehdittava, että tutkittavan roolissa olevat henkilöt tietävät osallistumisen olevan vapaaehtoista ja empiiriseen osaan osallistumisen voi keskeyttää ja perua missä prosessin vaiheessa tahansa. (TENK 2019, 8.)

Tietoturvaa koskevat asiat opinnäytetyössä on huomioitu kyselylomakkeen kanssa toimitetussa saatekirjeessä (Liite 1), jossa tuodaan ilmi vastaajien anonymiteetti. Kyselylomakkeeseen vastaaminen ei vaadi tunnistautumista, vaan kuka tahansa voi vastata kyselyyn kyselyn luojan sallimissa rajoissa (Google Workspace 2021). Opinnäytetyössä käsitelty kyselylomake (Liite 2) on lähetetty hyperlinkkinä sähköpostilla Kanervan päiväkodin johtajalle, joka on lähettänyt sen eteenpäin Oravien ryhmän varhaiskasvatushenkilöstölle, jolloin anonymiteetti korostuu ja tietosuojaa koskevat riskit laskevat opinnäytetyötä tehdessä. Hyperlinkki kyselyhaastattelun saatekirjeessä vei Google Forms -alustalla luotuun kyselyyn (Liite 2), johon vastaaminen on estetty Kanervan päiväkodin johtajan kanssa sovitun ajanjakson päätyttyä.

Kyselylomakkeen toiminta testattiin opinnäytetyöprosessissa ennen sen lähettämistä kohdeyleisölle. Vastaamiseen tarvittavan ajan määrittämiseksi ulkopuolinen varhaiskasvatuksen ammattilainen täytti kyselylomakkeen, jonka kautta selvisi saatekirjeessä (Liite 1) mainittu noin 15 minuutin vastausaika. Opinnäytetyön tekijät testasivat kyselylomakkeen toimintaa vastaamalla kyselylomakkeeseen satunnaisia sanoja satunnaisiin kysymyksiin. Kaikki testivastaukset poistettiin Google Forms -alustan kautta ennen kyselylomakkeen lähettämistä kohdeyleisölle.

Opinnäytetyötä koskevat laadullisen tutkimuksen arviointikriteerit kuten totuudenmukaisuuden pohdinta sekä väitteiden perusteltavuus. Opinnäytetyön luotettavuutta arvioidaan uskottavuuden, subjektiivisuuden, vahvistuvuuden ja siirrettävyyden kautta (Eskola & Suoranta 1998, 211–212). Opinnäytetyössä käytetyllä kyselylomakkeella kerätyt vastaukset omaavat osittain narratiivisia piirteitä, jonka vuoksi yleistettävyyden ei välttämättä toimi luotettavuuden kriteerinä opinnäytetyössä. Uskottavuus kriteerinä näkyy opinnäytetyössä laajalla tietopohjan esittelyllä, toiminnan yksityiskohtaisella kuvailulla ja selkeän kielen käytöllä, jolloin kyselylomakkeeseen vastaajat tiedostavat tarkalleen mistä on kyse ja voivat asennoitua aihepiiriin. Kyselyhaastattelun ollessa tarkoituksenmukaisesti vuorovaikutukseton haastattelutapa, on selkokieli yksi tavoista varmistaa opinnäytetyön tekijöiden ja kyselyhaastatteluun vastaajien yhtenäinen ymmärrys aiheesta. Vahvistavuus opinnäytetyöprosessissa

ja sen tuloksissa on huomioitu teoratiedon laajuudella. Vahvistavuus luotettavuuden kriteerinä vaatii vastaavien aihepiiriä käsittelevien tutkimusten päätymistä saman kaltaisiin tuloksiin (Eskola & Suoranta 1998, 211–212), mutta aiheen ollessa hyvin yksilöllinen nojaa opinnäytetyön luotettavuus vahvistavuuden osalta tutkittuun tietoon muun muassa ympäristökasvatuksesta ja sen vaikutuksesta lapsen kehitykseen.

8.3 Jatkotutkimusideat

Opinnäytetyön toimeksiantajana toimi tällä hetkellä ainoa Salpausselkä Geopark -päiväkoti Lahdessa (2020c). Vihreä Lippu –toimintaa sen sijaan toteutetaan jo neljässä päiväkodissa Lahden alueella (Lahti 2020b). Opinnäytetyössä tarkasteltiin Kanervan päiväkodin yhden ryhmän, Oravien, ympäristökasvatustoimintaa sekä toiminnan suunnittelua, arviointia ja kehittämistä ryhmän varhaiskasvatushenkilöstön havaintojen ja tulkintojen perusteella. Opinnäytetyön tutkimusmenetelmää, tulosten analysointia ja tutkimuskysymystä voidaan laajentaa koskemaan koko päiväkodin toimintaa ryhmittäin tai yksikön tasolla. Kun Salpausselkä Geopark -päiväkoteja tulee lisää, voidaan samankaltaista tiedonkeruu- ja analysointimenetelmää käyttää laajemminkin.

Laajemmalla aineistolla hyöty opinnäytetyön avulla saavutetusta tiedosta voidaan nähdä tärkeänä Salpausselkä Geopark -toiminnan kehittämisessä. Tiedosta Salpausselkä Geopark -päiväkotien ympäristökasvatuksesta kansainvälisesti arvokasta lähiluontoa hyödyntäen voi olla hyötyä opinnäytetyön toimeksiantajalle ja Lahden varhaiskasvatuspalveluille.

Opinnäytetyössä tarkasteltiin olennaisena osana tutkimuskysymystä Kanervan päiväkodin 3–4-vuotiaiden Oravien ryhmän varhaiskasvatushenkilöstön kestävä kehityksen arvojen mukaisen ympäristökasvatuksen nivoutumista Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden oppimisen alueisiin. Tähän tutkimuskysymykseen saatuja vastauksia voidaan myös hyödyntää laajemmalla otannalla joko Kanervan päiväkodin muista ryhmistä tai yksikkötasolla koko päiväkodista sekä Salpausselkä Geopark -päiväkotien lisääntyessä myös muissa yksiköissä ja niissä toimivissa ryhmissä.

Lähteet

Arene 2020. Ammattikorkeakoulujen opinnäytetöiden eettiset suositukset. Viitattu 21.1.2021. Saatavissa <http://www.arene.fi/wp-content/uploads/Raportit/2020/AM-MATTIKORKEAKOULUJEN%20OPINN%C3%84YTET%C3%96IDEN%20EETTI-SET%20SUOSITUKSET%202020.pdf? t=1578480382>

Cantell, H., Aarnio-Linnanvuori, E. & Tani, S. 2020. Ympäristökasvatus: Kestävän tulevaisuuden käsikirja. Jyväskylä: PS-kustannus.

ePerusteet 2021a. Pedagoginen dokumentointi. Viitattu 18.3.2021. Saatavissa <https://eperusteet.opintopolku.fi/#/fi/varhaiskasvatus/1266381/tekstikappale/1291829>

ePerusteet 2021b. Pedagogisen toiminnan viitekehys. Viitattu 6.3.2021. Saatavissa <https://eperusteet.opintopolku.fi/#/fi/varhaiskasvatus/1266381/tekstikappale/1292050>

Eskola, J. & Suoranta, J. 1998. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Tampere: Vastapaino.

Google Workspace 2021. Yleisimmät Formsia koskevat kysymykset. Viitattu 9.3.2021. Saatavissa <https://workspace.google.com/intl/fi/products/forms/>

Green Lahti 2021a. Faktat. Verkkosivusto. Viitattu 23.1.2021. Saatavissa: <https://greenlahti.fi/faktat>

Green Lahti 2021b. Lahti. Euroopan ympäristöpääkaupunki 2021. Verkkosivusto. Viitattu 6.1.2021. Saatavissa <https://greenlahti.fi/>

Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2000. Tutkimushaastattelu: Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Yliopistopaino.

Hujala, E., Turja, L. & Alijoki, A. 2020. Varhaiskasvatuksen käsikirja. 5., uudistettu painos. Jyväskylä: PS-kustannus.

Hyvärinen, M., Nikander, P. & Ruusuvuori J. 2017. Tutkimushaastattelun käsikirja. Tampere: Vastapaino.

Kain, P. 1998. How to Do a Close Reading. Writing Center at Harvard University. Saatavissa <https://writingcenter.fas.harvard.edu/pages/how-do-close-reading>

Karjalainen, M., Lindroos, S., Matero, M. & Simola, T. 2020. Kasvatus- ja ohjausalan käsikirja. 1. painos. Helsinki: Sanoma Pro Oy.

Keltikangas-Järvinen, L. 2012. Pienen lapsen sosiaalisuus. Helsinki: WSOY.

Klarin, T. 2018. The Concept of Sustainable Development: From its Beginning to the Contemporary Issues, Zagreb International Review of Economics and Business, 21(1), 67–94. Viitattu 25.1.2021. Saatavissa <https://doi.org/10.2478/zireb-2018-0005>

Koivunen, P-L. & Lehtinen, T. 2016. Kasvu kiikarissa. Havainnoinnin käsikirja varhaiskasvattajille. Jyväskylä: PS-kustannus.

Koppa 2010. Tutkimuksen toteuttaminen. Viitattu 7.12.2020. Saatavissa <https://koppa.jyu.fi/avoimet/hum/menetelmapolkuja/tutkimusprosessi/tutkimuksen-toteuttaminen>

Koppa 2015a. Laadullinen tutkimus. Viitattu 4.12.2020. Saatavissa <https://koppa.jyu.fi/avoimet/hum/menetelmapolkuja/menetelmapolku/tutkimusstrategiat/laadullinen-tutkimus>

Koppa 2015b. Lähiluku. Viitattu 4.12.2020. Saatavissa <https://koppa.jyu.fi/avoimet/hum/menetelmapolkuja/menetelmapolku/aineiston-analyysimenetelmat/lahiluku>

Koppa 2020. Haastattelut. Viitattu 4.12.2020. Saatavissa <https://koppa.jyu.fi/avoimet/hum/menetelmapolkuja/menetelmapolku/aineistonhankintamenetelmat/haastattelut>

Lahti 2019. Lahden kaupungin varhaiskasvatussuunnitelma. Saatavissa <https://www.lahti.fi/tiedostot/varhaiskasvatussuunnitelma/>

Lahti 2020a. Kanervan päiväkoti. Viitattu 6.12.2020. Saatavissa <https://www.lahti.fi/kasvatus-ja-koulutus/varhaiskasvatus-ja-esiopetus/paivakodit/kanervan-paivakoti/>

Lahti 2020b. Ympäristökaupunki. Viitattu 23.1.2021. Saatavissa <https://www.lahti.fi/kaupunki-ja-paatoksenteko/ymparistokaupunki/>

Lahti 2020c. Lahden varhaiskasvatuksessa ympäristökasvattajien joukko moninkertaistuu. Uutinen. Viitattu 6.1.2021. Lahden kaupunki. Saatavissa <https://www.lahti.fi/uutiset/lahden-varhaiskasvatuksessa-ymparistokasvattajien-joukko-moninkertaistuu/>

Lahti 2021. Salpausselkä Geopark kasvatus- ja opetusympäristönä. Viitattu 6.1.2021. Saatavissa <https://www.lahti.fi/kasvatus-ja-koulutus/ymparistokasvatus/salpausselka-geopark-ymparistokasvatusymparistona/>

Marola, J. 2020. Kanervan vuosisuunnitelma. Sähköpostiviesti. Vastaanottaja Luumi, M. Lähetetty 13.11.2020.

Marola, J. 2021. VS: Opinnäytetyö. Sähköpostiviesti. Vastaanottaja Heikkilä, M. & Luumi, M. Lähetetty 8.1.2021.

Metsämuuronen, J. 2008. Laadullisen tutkimuksen perusteet. 3. uud. p. Helsinki: International Methelp.

MLL 2013. Lapsi eri ikävuosina. 3-vuotias. Saatavissa <https://cdn.mll.fi/prod/2017/08/04174314/Lapsi-eri-ik%C3%A4kausina-3-v.pdf>

OPH 2018. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. Saatavissa https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/varhaiskasvatussuunnitelman_perusteet.pdf

Parikka-Nihti, M. & Suomela, L. 2014. Iloa ja ihmettelyä: Ympäristökasvatus varhaislapsuudessa. Jyväskylä: PS-kustannus.

Petrow, T. 2021. Varhaiskasvatuksen opettaja. Lahden kaupunki. Haastattelu 3.3.2021.

Saaranen-Kauppinen, A. & Puusniekka, A. 2006. KvaliMOTV - Menetelmäopetuksen tietovaranto. Viitattu 6.1.2021. Verkkojulkaisu. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto. Saatavissa https://www.fsd.tuni.fi/metelmaopetus/kvali/L7_3_4.html

Salonen, K. 2013. Näkökulmia tutkinnalliseen ja toiminnalliseen opinnäytetyöhön. Turun AMK. Turku. Saatavissa <http://julkaisut.turkuamk.fi/isbn9789522163738.pdf>

Tieteen termipankki 2016. Lähiluku. Viitattu 4.12.2020. Saatavissa <https://tieteentermipankki.fi/wiki/Folkloristiikka:l%C3%A4hiluku>

Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2012. Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa. Viitattu 7.12.2020. Saatavissa https://tenk.fi/sites/tenk.fi/files/HTK_ohje_2012.pdf

Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2019. Ihmiseen kohdistuva tutkimuksen eettiset periaatteet ja ihmistieteiden eettinen ennakoarviointi Suomessa. Viitattu 7.12.2020. Saatavissa https://tenk.fi/sites/tenk.fi/files/Ihmistieteiden_eettisen_ennakoarvioinnin_ohje_2019.pdf

Valtioneuvosto 2021. Kestävän kehityksen periaatteet. Viitattu 13.1.2021. Saatavissa <https://kestavakehitys.fi/kestava-kehitys/periaatteet>

Vihreä lippu 2020. Sertifikaatti ja kriteerit. Viitattu 7.1.2020. Saatavissa <https://vihrealippu.fi/sertifikaatti/>

Visit Lahti 2020. Salpausselkä Geopark. Viitattu 6.12.2020. Saatavissa <https://visitlahti.fi/etusivu/salpausselka-geopark/>

Visit Lahti 2021a. Veden muovaama maisema. Viitattu 23.1.2021. Saatavissa <https://visitlahti.fi/etusivu/salpausselkageopark/veden-muovaama-maisema/>

Visit Lahti 2021b. Mikä on Geopark? Viitattu 23.1.2021. Saatavissa <https://visitlahti.fi/etusivu/salpausselkageopark/mika-on-geopark/>

Värri, V. 2018. Kasvatus ekokriisin aikakaudella. Tampere: Vastapaino.

Ympäristöministeriö 2021. Mitä on kestävä kehitys? Viitattu 13.1.2021. Saatavissa <https://ym.fi/mita-on-kestava-kehitys>

Liite 1. Saatekirje

Saatekirje

Lahti 18.1.2021

Hei!

Olemme sosionomiopiskelijoita LAB-ammattikorkeakoulusta Lahdesta. Teemme opinnäytetyötä Kanervan päiväkodin ympäristökasvatuksesta ja Geopark-toiminnasta. Opinnäytetyöllä selvitetään, kuinka Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden oppimisen alueet näyttäytyvät Oravien ryhmän toiminnassa.

Olemme laatineet teille sähköisen kyselyn, johon vastaamalla autat meitä, Kanervan päiväkodin henkilöstöä ja Lahden kaupunkia saamaan tietoa, kuinka Kanervan päiväkodin ympäristökasvatus näyttäytyy lasten arjessa oppimisen alueissa.

Kyselyyn vastaaminen kestää noin 15 minuuttia.

Kysely on täysin anonyymi, eikä vastaajaa voida tunnistaa.

Toivomme, että Oravien varhaiskasvattajat vastaisivat jokainen kyselyyn viimeistään 29.1.2021.

Pääset vastaamaan kyselyyn tästä linkistä:

[Kysely Kanervan päiväkodin varhaiskasvattajille](#)

Vastattuasi kysymyksiin, paina lopussa olevaa "Submit"-painiketta, jolloin vastauksesi tallentuu ja voit sulkea ikkunan.

Mikäli sinulla herää kysyttävää liittyen opinnäytetyöhömmme, voit ottaa yhteyttä meihin missä vaiheessa tahansa.

Ystävällisin terveisin,

Milja Heikkilä milja.heikkila@student.lab.fi

Maiju Luumi majju.luumi@student.lab.fi

Liite 2. Kyselylomake

Kysely Kanervan päiväkodin varhaiskasvattajille

Tämä kysely toimii
aineistonkeruumenetelmänä
opinnäytetyölle.
Opinnäytetyön tutkimuskysymys on,
kuinka Kanervan päiväkodin kestävän
kehityksen arvojen mukainen
ympäristökasvatus osana Salpausselkä
Geopark-toimintaa toteutuu Oravien
ryhmässä (3-4-vuotiaat)
Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden
(OPH 2018) oppimisen alueissa.
Oppimisen alueet ovat lueteltuina alla.

Vastausohje: Alle on listattuna
Varhaiskasvatussuunnitelman (2018)
oppimisen alueet. Pyydämme sinua
valitsemaan valintaruuduista ne osa-
alueet, jossa tai joissa katsot Kanervan
päiväkodin kestävän kehityksen arvojen
mukaisen ympäristökasvatuksen
toteutuvan. Valitse vähintään yksi osa-alue
(valintaruutu).

Kielten rikas maailma

- Vuorovaikutustaidot
- Kielen ymmärtämisen taidot
- Puheen tuottamisen taidot
- Kielen käyttötaidot
- Kielellinen muisti ja sanavaranto
- Kielitietoisuus

Avaa tässä konkreettisin esimerkein valitsemiasi osa-alueita kestävän kehityksen arvojen mukaisen kasvatuksen toteutumisesta oppimisen alueella "Kielten rikas maailma".

Oma vastauksesi

Ilmaisun monet muodot

- Musiikillinen ilmaisu
- Kuvallinen ilmaisu
- Sanallinen ilmaisu
- Kehollinen ilmaisu

Avaa tässä konkreettisin esimerkein valitsemiasi osa-alueita kestäväen kehityksen arvojen mukaisen kasvatuksen toteutumisesta oppimisen alueella "Ilmaisun monet muodot".

Oma vastauksesi

Minä ja meidän yhteisömme

- Eettinen ajattelu
- Katsomukset (uskonnot ja muut katsomukset)
- Lähiyhteisön menneisyys, nykyisyys ja tulevaisuus
- Mediakasvatus

Avaa tässä konkreettisin esimerkein valitsemiasi osa-alueita kestävän kehityksen arvojen mukaisen kasvatuksen toteutumisesta oppimisen alueella "Minä ja meidän yhteisömme".

Oma vastauksesi

Tutkin ja toimin ympäristössäni

- Matemaattinen ajattelu
- Ympäristökasvatus
- Teknologiakasvatus

Avaa tässä konkreettisin esimerkein valitsemiasi osa-alueita kestävän kehityksen arvojen mukaisen kasvatuksen toteutumisesta oppimisen alueella "Tutkin ja toimin ympäristössäni".

Oma vastauksesi

Kasvan, liikun ja kehityn

- Liikkuminen
- Ruokakasvatus
- Terveyskasvatus
- Turvallisuuskasvatus

Avaa tässä konkreettisin esimerkein valitsemiasi osa-alueita kestävän kehityksen arvojen mukaisen kasvatuksen toteutumisesta oppimisen alueella "Kasvan, liikun ja kehityn".

Oma vastauksesi

Kuinka koet Kanervan päiväkodin kestävän kehityksen arvojen mukaisen ympäristökasvatuksen vaikuttavan lapsen kasvuun, kehitykseen ja oppimiseen lapsiryhmässäänne?

Oma vastauksesi

Liite 3. Tutkimuslupa

VIRANHALTIJAPÄÄTÖS

Lahden kaupunki, Varhaiskasvatuspalvelut

Palvelupäällikkö Miettinen Leena

13.01.2021, 5/2021

Asianumero

53/13.00.01.00/2021

Tutkimusluvan myöntäminen/Oppimisen alueet ympäristökasvatuksessa - Kestävän kehityksen kasvatus 3-4 -vuotiaiden varhaiskasvatusryhmässä

Päätös

Myönnän Milja Heikkilälle ja Milja Luumille tutkimusluvan hakemuksen mukaisesti. Tutkimuslupa myönnetään ehdolla, että yksi valmistunut tutkimustyö toimitetaan päätöksen tekijälle.

Perustelut

Milja Heikkilä ja Milja Luumi ovat hakeneet tutkimuslupaa opinnäytetyötä varten. Aiheena on Oppimisen alueet ympäristökasvatuksessa - Kestävän kehityksen kasvatus 3-4 -vuotiaiden varhaiskasvatusryhmässä ja tutkimuksen kohteena Kanervan päiväkoti.

Lisätietojen antaja

Palvelupäällikkö Leena Miettinen, puh. 040 700 2340

Toimivallan peruste

Päivähoitojohtaja 28.12.2020/42§ ja

Päivähoitojohtaja 24.8.2011/202§

Muutoksenhaku

Oikaisuvaatimus

Valitusviranomainen

Sivistyslautakunta

Julkaisupäivä

Julkaisupäivä

Nähtävilläolopaikka

Lahden kaupungin yleinen tietoverkko www.lahti.fi

LAHTI

VIRANHALTIJAPÄÄTÖS

Saaja

Milja Heikkilä ja Maiju Luumi

Päätös on lähetetty asianosaisille 14.1.2021 sähköpostitse

Tiedoksi

Kanervan päiväkoti/Josefiina Marola

Liitteet

-

Liite 4. Padlet-työskentely

